

Hoofstuk 1 Navorsingsprobleem en navorsingsdoel

1.1 Inleiding

Onder die titel ‘n **Ondersoek na ‘n gemeenskapsgebaseerde kurrikulum om die indiensneembaarheid van matrikulante te verhoog** word die verweefde verhouding tussen samelewing, ekonomie en onderwys/opleiding ondersoek. Dit maak sekere veronderstellings waarvan hier kennis geneem, en wat in die res van die studie ondersoek word:

- Om kurrikulum te ontwikkel is primêr ‘n owerheidsfunksie. Hier word veronderstel dat die plaaslike gemeenskap ‘n inset kan lewer, tot dié mate dat ‘n gemeenskapsgebaseerde kurrikulum vorm kan kry. Dit word in hoofstuk 2, wat met die gemeenskap handel, sowel as hoofstuk 4, wat met konkrete aspekte van kurrikulum handel, gemotiveer. In hoofstuk 3, wat met onsigbare filosofiese grondslae van kurrikulum handel, word onder andere verklaar waarom soveel klem op die plaaslike gemeenskap gelê word.
- Indiensneembaarheid as maatstaf is aanvegbaar. ‘n Suiwer instrumentele benadering tot onderwys, sowel as voorkeur aan die behoeftes van werkgewers, teenoor die van leerders, verleen permanensie aan heersende belange. Dit is egter nie die bedoeling nie. Om indiensneembaar te wees impliseer nie noodwendig onderhorigheid nie. Dit verwys ook na die vermoë om as selfstandige ondernemer sukses te behaal, of op enige ander (wettige) manier aan die ekonomie deel te neem. Onderwys/opleiding bevat ‘n instrumentele element; dit is bykans vanselfsprekend. Om daardie element te ondersoek, is nie om dit tot enigste doel te verhef nie.
- *Matriek* en *matrikulant* is nie woorde met amptelike status nie. Dit verwys onderskeidelik na die Nasionale Senior Sertifikaat (NSS) en kandidaat vir die verwerwing daarvan. Weens algemene gebruik skeep *matriek* en *matrikulant* geen verwarring nie, en die terme word vryelik in die studie gebruik.

Die sentrale tema van hierdie studie is dat 'n plaaslike gemeenskap, wat as kurrikulumvormer by onderwys betrokke raak, wesenlik tot verligting van die land se dubbele sosio-ekonomiese krisis van vaardigheidstekort en werkloosheid kan bydra. Die aard van die krisis (hoofstuk 1) die vormende rol van die gemeenskap (hoofstuk 2), filosofiese (dikwels onbewuste) grondslae van kurrikulum (hoofstuk 3) en die teorie van kurrikulum en die vorming daarvan (hoofstuk 4) word teoreties ondersoek. Daarna word die metodologie tydens, en filosofie onderliggend aan die empiriese ondersoek, beskryf (hoofstuk 5), resultate van die ondersoek word weergegee (hoofstuk 6) en finale gevolgtrekkings word gemaak (hoofstuk 7). Klankopnames van onderhoude en transkripsies daarvan word op CD ingesluit.

1.2 Aktualiteit van die navorsingsprobleem

1.2.1 Gemengde welslae van onderwys en opleiding in Suid-Afrika

Onderwys en opleiding is van die belangrikste kulturele en ekonomiese aktiwiteite in enige land. In dié terme weerspreek die resultate in Suid-Afrika mekaar:

- Die onderwysstelsel is geslaagd in terme van die toename in suksesvolle skoolverlaters (verwerwers van die Nasionale Senior Sertifikaat aan die einde van graad 12, afgekort as NSS), maar ongeslaagd in terme van indiensname van hierdie skoolverlaters.
- Suid-Afrika beleef 'n vaardigheidstekort wat volgens sekere waarnemers krisisaftakings aanneem, terwyl werkloosheid ook 'n krisis is. Met ander woorde, 'n ekonomie wat vir talle belangrike poste nie geskikte kandidate kan vind nie, kan ook vir talle kandidate nie geskikte poste vind nie.

Verskeie redes kan hiervoor aangevoer word, met verbandhoudende oplossings. Daar kan beweer word dat onderwys nie die nodige prioriteit by die regering geniet nie. Dit word egter deur uitsprake, sowel as besteding weerspreek (kyk paragraaf 1.3.3). Swak dienslewering aan en deur skole kan voorgehou word, maar dit sou slegs kon verklaar hoekom party leerders nie graad 12 voltooi nie.

1.2.2 Kurrikulumgebaseerde benadering tot die navorsingsprobleem

Die dubbele krisis lei die aandag na kurrikulum, na dit wat op skool geleer word. As suksesvolle skoliere onsuksesvolle werksoekers is, word hulle op skool onvoldoende toegerus. Die teenargument is dat skool die leerder nie vir die beroep nie, maar vir verdere studie of opleiding voorberei. Dit sistap egter die probleem. Vir diegene wat die beroepswêreld met matriek as finale kwalifikasie betree – die oorgrote meerderheid matrikulante – *is* skool beroepsvoorbereiding. As dit *de facto* die rol van die NSS is, móét kurrikulum dit verreken.

Globalisering van handel en produksie het die ekonomie wêreldwyd struktureel verander, en in talle lande bepaalde groepe werkers werkloos gelaat. Dit is buite ‘n nasionale regering, en dus buite ‘n nasionale onderwysdepartement se beheer. As dít die (‘n) oorsaak is, lei dit die ondersoek ook na kurrikulum. Skool kan nie die werklikheid waarbinne skoolverlaters gaan funksioneer bepaal nie, maar wel die mate waartoe hulle daarop voorberei is.

1.2.3 Die betekenis van “gemeenskapsgebaseerde kurrikulum”

Kurrikulering bestaan primêr uit die aksies van ontwikkeling, verspreiding en evaluering (kyk hoofstuk 4), en word op die makrovlak (sentrale of provinsiale regering) uitgevoer. Die intervlak tussen sentraal ontwikkelde kurrikulum, en die leerder vir wie dit bedoel word, is die skool. Van die belangrikste besluite wat bepaal hoe die kurrikulum by leerders tuisgebring word, word op skoolvlak geneem. Dit word deur onderwysers, ouers en die breër gemeenskap deurslaggewend beïnvloed. Die spesifieke aard en vorm wat kurrikulum binne ‘n sekere gemeenskap kry, is die gemeenskapsgebaseerde kurrikulum. Die gemeenskap kan ook leerervarings buite skoolverband skep, wat ook onder die beskrywing tuishoort.

Gemeenskapsgebaseerde oplossings op vele terreine kan in die toekoms belangriker word. Die Dinokeng Scenario span¹ (Ramphela ea, 2009)

¹ Die span bestaan uit 33 mense van regoor die samelewingspektrum, met dr Mamphela Ramphela as voorsitter.

neem die aard van die burgerlike samelewing (wisselend na gelang van betrokkenheid) en die vermoë van die staat (wisselend na gelang van doeltreffendheid) as deurslaggewende veranderlikes. Hulle slegste scenario speel af waar die staat ondoeltreffend en die burgers onbetrokke is; die beste waar die staat doeltreffend is en burgers betrokke; en die middelste waar die staat doeltreffend maar burgers onbetrokke is (Ramphela, 2009:15.) Hulle maak nie voorsiening vir 'n scenario waarvolgens die staat ondoeltreffend, maar die burgers positief betrokke is nie.

'n Betrokke burgers sal 'n bemagtigende gemeenskapsgebaseerde kurrikulum tot gevolg hê. As die staat doeltreffend is, kan dit 'n positiewe bydrae lewer. As die staat ondoeltreffend is, kan dit noodsaaklik vir doeltreffende onderwys wees.

1.3 Agtergrond tot die navorsingsprobleem

1.3.1 Kwalifikasie vergelyk met indiensneembaarheid en inkomste

Oud-president Tabo Mbeki het as adjunk-president beweer dat Suid-Afrika uit twee nasies bestaan: Een ryk en wit, die ander arm en swart (Mbeki, 1998). Hoewel die rasgrondslag al sterk betwis is (kyk veral Schlemmer, 2006) is Suid-Afrikaanse welvaart wel oneweredig versprei. Tabel 1.1 toon die verband tussen kwalifikasie en indiensnemingstatus. Dit dui aan dat die laagste geletterdheidsvlakke vinnig afneem. Mense met graad 9, afsluiting van die Algemene Onderwys- en Opleidingsfase, neem sterk toe. Dit is die punt waarop leerders kies om op skool te bly met die oog op die NSS, vir ander kwalifikasies in te skryf, of die beroepswêreld te betree. Mense wat ander kwalifikasies verwerf, neem af, terwyl verwerwers van die NSS sterk toeneem (30%). Die grootste toename (42%) is egter in graad 11 as hoogste kwalifikasie. Dit is kommerwekkend, aangesien dit toon hoeveel graad 12 kandidate nie sukses behaal nie. Post-matriek diplomas het ook sterk toegeneem (28%), met 'n marginale toename in gegradueerdes (3%).

Tabel 1.1: Die verhouding tussen stygende kwalifikasievlak en indiense-nemingstatus

Kwalifikasievlak	Persentasie van die bevolking Toename(Afname)	Persentasie werkloos
Graad of meer	3%	3,7%
Post-Matriek diploma	28%	10,3%
Diploma (sonder matriek)	(8%)	15%
NTS 1 – NTS 3	(7%)	25,7%
Matriek	30%	26,8%
Graad 11	42%	36,2%
Graad 10	11%	32%
Graad 9	18%	33,3%
Graad 8	(7%)	28,5%
Graad 7	(13%)	26,5%
Laer as graad 7	(22%)	22,7%

(Saamgestel uit Schussler 2007. Vyfde Suid-Afrikaanse Indiensnemingsverslag)

Die tweede kolom van die tabel dui aan wat die kans op werkloosheid met verskillende kwalifikasievlakke is. Soos te wagte, is dit die laagste by gegradueerdes, en daarna by post-matriek gediplomeerdes. Dit is egter verrassend dat 'n diploma sonder matriek (met 15%) en 'n Nasionale Tegniese Sertifikaat (NTS 1 gelykstaande aan graad 10) (met 25,7%) steeds minder geneig is om die verwerwer werkloos te laat as matriek (met 26,8%). Die hoogtepunt van werkloosheid is onsuksesvolle graad 12's (houers van graad 11), met werkloosheid van 36,2%. Verbasend genoeg neem dit dan af, moontlik omdat mense met laer kwalifikasies bereid is om minder geskoolde werk te doen. Verder is dit moontlik oer mense wat reeds in die arbeidsmark gevestig is.

Hierdie prentjie word meer genuanseerd as vergoedingsvlakke met kwalifikasievlakke vergelyk word. Tabel 1.2 is geneem uit Schussler

et al, 2007, en neem die gemiddelde vergoeding van graad 12-gekwalifiseerdes, as 'n indekssyfer van 100. 'n Syfer van 200 vir 'n ander kwalifikasievlak sal dus beteken dat die gemiddelde vergoeding vir iemand met daardie kwalifikasie dubbeld die van die gemiddelde graad 12-gekwalifiseerde is, en 'n syfer van 50, die helfte daarvan.

Die grootste verrassing is nie dat gegradueerdes soveel meer as matrikulante verdien nie (tot 6½ keer meer vir die hoogste kwalifikasievlak), maar dat enige nie-skoolse kwalifikasie (buiten NTS 1) 'n beter verdienste as graad 12 meebring – selfs 2½ keer soveel vir 'n tegniese kwalifikasie benede graad 12. Daarna val dit dramaties: Graad 11's verdien selfs minder as graad 10's, miskien weens die groot werkloosheid onder graad 11's. Graad 9's en graad 8's verdien 40% van 'n matrikulant se verdienste, graad 7's 'n derde, en van graad 6 af 'n kwart daarvan. Uit 'n finansiële oogpunt is daar dus geen voordeel in skoling as 'n mens nie minstens laerskool voltooi nie. Dit lyk ook of iemand wat nie gaan matrikuleer nie, enige ander opleiding as die NSS moet volg.

Op die RGN se webwerf is 'n artikel getiteld *Human Resources Development and the skills crisis*. Geen outeur(s) word aangedui nie, maar gesaghebbendheid word afgelei van die RGN se publikasie daarvan. Die datum van publikasie word ook nie aangedui nie, maar uit verwysings blyk dit na 2003 te wees. Daarin word moeite gedoen om 'n krisis weg te praat, veral op die hoogste vaardigheidsvlak. Tog word erken dat daar op die intermediêre vlak (ambagslui en tegnisi) 'n ernstige tekort is. Waar die tekort in bepaalde sektore gekwantifiseer word, is die syfer vir “klerklik” 0. Met ander woorde, die beroep waarvoor matriek op sigself 'n goeie kwalifikasie is, beleef geen tekort nie, anders as ander sektore (s.n. s.a 19).

Tabel 1.2: Die verhouding tussen formele opvoedingsvlak en finansiële verdienste

Formele Opvoedingsvlak	Verdienste
Graad verder gevorder as honneurs	650
Honneurs	480
Graad en diploma	390
Bachalaureus-graad	460
Diploma met Graad 12	220
Sertifikaat met Graad 12	195
Diploma met minder as Graad 12	220
Sertifikaat met minder as Graad 12	130
NTS III	250
NTS II	250
NTS I	70
Matriek	100
Graad 11	50
Graad 10	55
Graad 9	40
Graad 8	40
Graad 7	33
Graad 6	25
Graad 5	25
Graad 4	25
Graad 3	25
Graad 2	25
Graad 1	25
Geen skoling	25

(Verwerk uit The Economists:2007. *Skills Shortage - Urban Legend or Fact The Education of the S A work force*)

Intussen is daar 'n vaardigheidskrisis wat dreig om die land se ekonomiese groei aan bande te lê.

Daarteenoor staan die outeurs van die verslag *Skills Shortage - Urban Legend or Fact The Education of the S A work force* (Schussler et al,

2007), waaruit tabel 1.2 oorgeneem is. Hulle draai geen doekies om nie. Die geweldige gaping tussen gegradueerdes en ander mense word toegeskryf aan die tekort aan gegradueerdes. Hulle gevolgtrekking antwoord die vraag wat die titel vra: Suid-Afrika beleef 'n vaardigheidskrisis, nie 'n tekort nie; en dit is 'n feit, nie 'n legende nie (Schussler et al, 2008:41).

1.3.2 Deelnamekoers aan na-skoolse onderwys

Vir die meerderheid matrikulante is na-skoolse studie nie 'n opsie nie. Die Minister van Onderwys het einde 2007 die doelwit gestel dat universiteite teen 2015 'n deelnamekoers van 20% moet hê, en om dit te bereik, moes nog sowat 100 000 studente aan universiteite geakkommodeer word. Die getal in daardie jaar was ongeveer 740 000 (McGregor, 2007). In 2000 was daar sowat 130 000 studente verbonde aan die 50 FET Kolleges in Suid-Afrika (SAIDE, 2003:44). As die getalle bymekaar getel word, beteken dit steeds dat sowat 4 uit 5 Suid-Afrikaanse skoliere se skoolopleiding hulle laaste formele studie is.

Boonop is suksesvolle skoolverlaters dikwels onsuksesvolle na-skoolse studente. Hoewel dit nie 'n uniek Suid-Afrikaanse probleem is nie, is dit in Suid-Afrika ernstig. Volgens Louw (2005:1-2) verander of staak tot 25% van Suid-Afrikaanse studente hulle studies binne die eerste jaar, en slegs sowat 20% voltooi hulle studies in die minimum tydperk. Hy haal Ferreira aan dat die gaping tussen vereistes om skool te verlaat en dit wat hoër onderwysinstellings verwag, groot is en groei (Louw, 2005:1-2). Hy identifiseer verskeie oorsake daarvoor, wat nie alles aan die student toegeskryf kan word nie. Die belangrikste is egter ongemotiveerdheid en gebrek aan doelgedrewenheid (Louw, 2005:100). Waarskynlik verklaar dit ook swak prestasie in die werksplek.

Dit skuif weer die aandag na die skoolkurrikulum. Die hoër kwalifikasievlakke dui op sukses in die onderwysbedeling, maar vergoedingsvlakke dui aan dat dit beter is om skool voor graad 12 te verlaat vir 'n ander kwalifikasie, as om die Nasionale Senior Sertifikaat te voltooi. Is dit realisties om dramatiese toename in na-

skoolse studie te verwag? Behoort die skoolkurrikulum aan te pas om leerders beter vir die beroepswêreld voor te berei? Is dit die formele inhoud van die skoolkurrikulum wat ontoepaslik vir die beroepswêreld is, of is dit ‘n positiewe benadering tot werk wat skole nooit vir hulle leerders aanleer nie? Is dit dalk meer doelgerigte leerders wat skool verlaat vir alternatiewe kwalifikasies, sodat hierdie kwalifikasies ‘n soort selfseleksie is? Tot ‘n mindere of meerdere mate het al hierdie vrae op kurrikulum betrekking.

1.3.3 Die regering in SA se verbintenis en benadering tot onderwys

Die Suid-Afrikaanse regering toon in belangrike opsigte ‘n sterk verbintenis tot onderwys en opleiding. Die voormalige Suid-Afrikaanse minister van Finansies, mnr Trevor Manuel, stel in sy 2008 begrotingstoespraak (2008) dat die land sedert 1999 die langste ononderbroke groeitydperk in die geskiedenis beleef het, dat die geweldige werkloosheidsyfer een van die grootste probleme is wat die land in die gesig staar, en dat onderwys sentraal in die regering se doelwit is om armoede uit te wis en geleenthede te verbreed. Daarom is ‘n aansienlike deel van die begroting – R105 biljoen in 2007/2008 – hieraan spandeer. Hy beklemtoon dat spandering op sigself nie die oplossing kan wees nie, en stel pligsgetrouheid by onderwysers as ononderhandelbaar (Manuel, 2008). Die Adjunk-president in 2006, me Phumzile Mlanbo-Ncguka (2006) het dit sterker gestel:

“Nothing short of a skills revolution by a nation united will extricate us from the crisis we face”

Internasionaal vergelyk Suid-Afrika se onderwysspandering gunstig. In Suid-Afrika is dit 5,4% van die BBP, teenoor ‘n wêreldwye gemiddeld van 4,7% en sub-Sahara Afrika gemiddeld van 4,0% (Schussler et al, 2008:5). Manuel se stelling dat spandering tot die lewering van gehalte onderwys móét lei, kry ‘n kommerwekkende voetnota as dieselfde verslag meld dat Suid-Afrika in onderskeidelik die primêre en sekondêre skole 4,5 en 3,2 onderwysers per 1 000 lede van die bevolking het. Dit vergelyk sleg met die internasionale gemiddeld van 5,1 en 5,4 (Schussler et al, 2008:6). Die outeurs stel hulle persepsie

dat lewering van onderwys besonder ondoeltreffend is, deur te beweer dat Suid-Afrika die laaste plek ingeneem het in alle internasionale toetse waaraan in die 12 jaar tot 2008 deelgeneem is. Ook teenoor ander Afrika state steek Suid-Afrika volgens hulle sleg af (Schussler et al, 2008:8-13).

‘n Ernstige struikelblok in die pad van gehalte skoling, is die groot aantal disfunksionele skole. Die gesaghebbende Institute of Race Relations beweer dat 80% van alle openbare skole disfunksioneel is (De Lange, 2008).

In ‘n ongepubliseerde DEd tesis aan die Universiteit van Johannesburg definieer Bipath ‘n disfunksionele skool as een met ‘n slaagsyfer benede 40%. Sy sien die wortel daarvan in die ineenstorting van ‘n leerkultuur na die 1976 studente-opstande en die slagspreuk van “*No education before liberation*” (Bipath 2008:65-70).

As disfunksionaliteit van skole sulke afmetings aanneem, en kultureel ingegrawe is soos bo aangedui, is dit ‘n ernstige saak. In Manuel se eie woorde, kan spandering alleen nie dié soort probleem oplos nie. Die regering se verbintenis tot en toewyding aan goeie onderwys kan inderdaad bevraagteken word as tekens van verbetering in die vierde ampstermyn van die demokratiese regering steeds uitbly. Dit verklaar waarom soveel leerders in graad 11 of vroeër vashaak. Wie die NSS behaal, is egter diegene wat nie deur die onderwysbedeling in die steek gelaat is nie. Hulle gebrek aan sukses moet by die aard van die bedeling self, en die kurrikulum gesoek word.

1.3.4 Globalisering as moontlike hindernis tot indiensneming

Kan dit wees dat globalisering die arbeidsmag wêreldwyd só benadeel dat dít die oorsaak van werkloosheid is, en nie disfunksionele skole of ‘n ontoepaslike kurrikulum nie? Mkosi (2006:153-154) stel twee teenoorstaande perspektiewe op globalisering aan die orde: Hy verwys na Horst Kohler, besturende direkteur van die IMF in 2003, wat globalisering as ‘n toenemende vloei van idees, mense, goedere en dienste oor nasionale grense heen as gevolg van handel, beskryf.

Daarvolgens is dit internasionale arbeidsverdeling, en word nie op mense afgedruk nie. Dit is die gevolg van ‘n diepgewortelde strewe na ‘n beter lewe. Aan die ander kant verwys Mkosi na ‘n opvoedkundige en eksponent van inheemse Afrika-denke, MBM Avoseh, volgens wie globalisering ‘n manier is waarop magtige gemeenskappe hulle waardes, aspirasies, smake en standaarde op arm, swak en kwesbare gemeenskappe afdwing (Mkosi, 2006:153-154).

Kohler fokus op groot ekonomiese rolspelers en die ontwikkeling van die wêreld tot een groot mark. In sulke gevalle word dit dikwels gesien as ‘n objektiewe en onvermydelike bestemming, gedryf deur die digitalisering van die wêreld. ‘n Belangrike kenmerk is die inkrimping van ruimte deur digitale kommunikasie. Hierdie beskouing kom veral uit welvarende oorde. Dit neig om etiese vrae te ignoreer, aangesien dit slegs ‘n “objektiewe werklikheid” beskryf. Dit is ook onsensitief oor die lot van diegene wat deur die proses agtergelaat word. In beoordeling sluit Sing by Avoseh aan as hy stel dat globalisering bloot ‘n ander woord vir imperialisme is (Sing et al, 2005:1-7). Dit lei tot die sogenaamde “jobless growth,” omdat al minder mense al meer goedere produseer (Sinagatullin, 2006:26-27).

1.3.5 Samevatting van die aktualiteit van die navorsingsprobleem

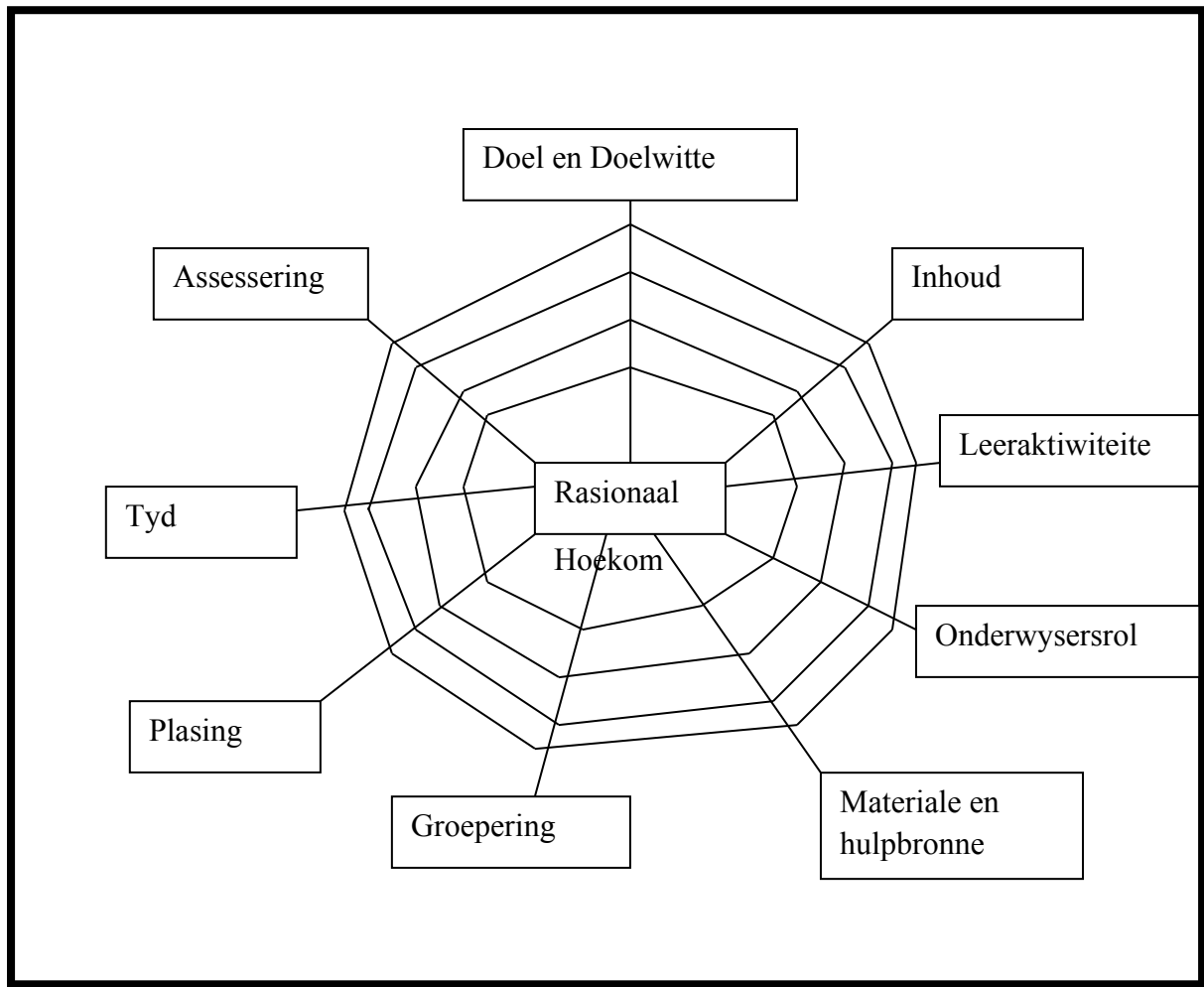
As agtergrond tot die navorsingsprobleem is die verband tussen formele opvoedingsvlak, werkloosheid en vergoedingsvlak bekyk. Dit is duidelik dat matriek, die onderwysdoelwit van meeste Suid-Afrikaanse skoliere, nie ekonomiese sukses verseker nie. Daar is afgelei dat onderwysinhoud (kurrikulum) deeglik ondersoek moet word. Die vraag is gevra of hierdie toestand aan ‘n onvermoë tot dienslewering van die staat se kant, of ‘n gebrek aan toewyding en verbintenis van die regering, toegeskryf moet word. Die politieke verbintenis lyk egter betreklik sterk, en die onvermoë tot dienslewering verklaar waarom soveel leerders skool nie voltooi nie. Die gebrek aan na-skoolse sukses van suksesvolle leerders word nie hierdeur verklaar nie. Globalisering as ‘n faktor buite die staat se beheer, word erken.

1.4 Teoretiese raamwerk van hierdie studie

In hoofstuk 4 word kurrikulumteorie omvattend beskryf. Dit is egter belangrik om aan te dui binne watter teoretiese raamwerk empiriese werk gedoen word. 'n Voor-die-hand-liggende benadering is modelle vir kurrikulumontwikkeling, soos deur verskillende skrywers voorgestel. Die meeste hiervan is op Tyler (1947) se werk geskoei. Een voorbeeld is Thijs en Van den Akker (2009:15) wat na die vyf kernaktiwiteite van Ontleding, Ontwerp, Ontwikkeling, Implementering en Evaluering verwys. Hulle verwys na verskillende vlakke waarop kurrikulum ontwikkel kan word (Thijs en Van den Akker, 2009:9) (in die studie volledig bespreek in hoofstuk 4) asook na moontlike benaderings as Instrumenteel, Kommunikatief, Artistiek en Pragmaties (Thijs en Van den Akker, 2009:16-18). Hulle gevolgtrekking is dat die Artistieke (onderwyser neem belangrike ontwerpbesluite holisties in klasopset) en Pragmatiese (klem op praktiese bruikbaarheid) benaderings die mees toepaslike op plaaslike vlakke van kurrikulumontwikkeling is.

Die studie sluit daarby aan, wel wetende dat kurrikulum in Suid-Afrika meer sentralisties benader word as in byvoorbeeld die VSA of Nederland – lande uit wie se teoretiese literatuur ruim geput is. Daarom is kurrikulumontwikkeling nie die teoretiese raamwerk waarbinne gewerk word nie, maar wel 'n metafoer wat Van den Akker (2003:xx) en Thijs en Van den Akker (2009:11) gebruik. Dit is die kurrikulêre spinneweb, wat diagrammaties in figuur 1.1 voorgestel word.

Teen dié raamwerk kan vernuwing op enige kurrikulumvlak en volgens enige benadering gekonseptualiseer en verduidelik word. Die rasionaal is die sentrale skakel, wat al die ander aspekte aan mekaar koppel. Ideaal gesproke is die ander aspekte ook direk aan mekaar gekoppel, wat samehang verleen. Aan die ander kant lig die metafoer ook die kwesbaarheid van kurrikulum uit: As daar te veel aan een aspek aandag gegee word, kan die web selfs breek (Thijs en Van den Akker, 2009:12-13).

Figuur 1.1: Die kurrikulêre spinneweb (Van den Akker, 2003:xx)

Die kurrikulêre spinneweb, wat die teoretiese raamwerk waarteen gewerk word, vorm, word soos volg benader:

- ‘n Rasionaal vir die voorgenome wysiging/aanpassing van die kurrikulum word geformuleer. Dit vervang nie die rasionaal inherent aan die NKV nie, maar voeg daaraan toe.
- Die belangrikste doel van meeste skole in die VOO-fase, is om die beste moontlike NSS-resultate te behaal, en doelwitte word in terme daarvan geformuleer. In samehang met die rasionaal, moet aanvullende doel en doelwitte geformuleer word.
- Inhoud word nie in Suid-Afrika op plaaslike kurrikulumvlak bepaal nie. In die vorm van vakaanbieding, word dit egter op plaaslike vlak geselekteer. Voorstelle in dié verband is deel van die studie.

- Alle leeraktiwiteite moet in samehang met die aangevulde rasionaal en doel bedink word. Nuwe vakke bring ook nuwe leeraktiwiteite, en die uitvoerbaarheid daarvan moet deeglik oorweeg word.
- Die onderwysersrol word in terme van die rasionaal heroorweeg en selfs herontwerp. Dit is egter iets wat die onderwyser self moet doen, omdat dit anders na net nog 'n vereiste mag lyk.
- Bykomende materiale en hulpbronne mag nodig wees. Dit moet verreken word, aangesien dit uitvoerbaarheid ernstig kan beïnvloed.
- Groepering en plasing van leerders binne 'n doelmatige werksopset is belangrik. Dit moet die rasionaal bevorder, maar ook vir die skool uitvoerbaar wees.
- Tyd kan 'n belangrike faktor wees, want as dit meer tyd gaan neem om gestelde doelwitte te behaal, moet vasgestel word of dit uit die bestaande skooldag geneem kan word. Indien nie, moet dit uit leerders se vrye tyd kom, wat uitvoerbaarheid kan strem.
- Assessering is moeilik om te beïnvloed. Skole mik met assessering op die finale eksterne assessering vir die NSS.

1.5 Indeling van hoofstukke

1.5.1 Hoofstuk 1 - Inleiding

Die probleemstelling word in hoofstuk 1 beskryf. Dit is 'n vaardigheidstekort te midde van werkloosheid; 'n onderwysstelsel wat sukses behaal in die toekenning van Nasionale Senior Sertifikate, maar nie in die toerusting van skoolverlaters vir die ekonomie wat hulle betree nie. Dit is geïdentifiseer as 'n kurrikulêre probleem, met ander woorde een wat verband hou met dit wat op skool geleer word.

Dit verskaf ook 'n oorsig oor die res van die studie. Die teoretiese raamwerk word uiteengesit, die literatuurstudie word saamgevat, en die empiriese ondersoek word beskryf deur na die navorsingsdoel en doelstellings, sowel as metodologie te verwys.

1.5.2 Hoofstuk 2 - Die gemeenskap as kurrikulumagent

In die titel word verwys na 'n gemeenskapsgebaseerde kurrikulum. Wat is die rol van die gemeenskap in die individu se lewe? Waarom sou mens oordeel dat die gemeenskap iets tot kurrikulum by te dra het? Wat is daardie bydrae? Die gemeenskapsbegrip word redelik omvattend ondersoek. Ook die gemeenskap waarbinne hierdie studie gedoen word, word beskryf. Die oënskynlike eenvoud van die term *gemeenskap* is misleidend. Dit is nie bloot die woord vir 'n aantal mense wat in dieselfde omgewing woon nie; samelewing is die woord vir dié neutrale begrip. Die kern is in dit wat mense deel; die gemeenskaplikheid van gemeenskap. Lede van 'n gemeenskap moet lotsverbondenheid beleef, voor diegene met vaardighede en middele dit aan minder gelukkige lede beskikbaar sal stel. Daar is talle faktore wat die gemeenskaplikheid bevorder, en ander wat dit teenwerk.

Terwyl beleidmakers moet aanhou om omvattende planne te maak, het mense op voetsoolvlak dikwels die vermoë en begeerte om in die direkte omgewing 'n verskil te maak. Wysigings of aanvullings tot onderwys soos mense op plaaslike vlak dit nuttig ag, kan reken op groter volhoubaarheid, as sentraal beplande pogings. Die gemeenskap wat sigself wil voortsit en versterk deur skoolverlaters 'n beter ekonomiese kans te bied, is hier die sleutel tot sukses. Die aantal rolspelers wat oortuig moet word en besondere omstandighede wat in ag geneem moet word, is veel minder as met 'n stelselwye oplossing. Antwoorde hoef slegs vir plaaslike omstandighede te geld. Beplanning en uitvoering van kurrikulumvernuwings is in terme van tyd, plek en hiërargie baie naby aan mekaar, en die kans dat doelstellings in burokrasie verlore gaan, kleiner.

Pogings om kurrikulum tegnies en kultureel neutraal te benader, is uit die staanspoor gedoem. Dit is juis kultuur, buite-skoolse kennis wat 'n mens in die gemeenskap opdoen, wat bepaal vir watter idees, tegnologie en wetenskaplike inhoud 'n mens vatbaar is.

‘n Gemeenskapsgebaseerde kurrikulum is dus meer as ‘n kurrikulum waarvan sekere besluite op die plaaslike vlak geneem word. Dit neem die gemeenskap se potensiaal om waarde-volle (in die volle dubbelsinnige betekenis) lewe te skep, in ag. Dit regverdig dus, soos aspekte van kurrikulum, ‘n deeglike teoretiese ondersoek.

1.5.3 Hoofstuk 3 - Kurrikulumgrondslae onder die skoolfondament

Navraag na kurrikulum begin deur te probeer bepaal wat onderliggend daaraan is. Wat is die aksiomas waar rondom kurrikulum so dig gegroei het dat dit nie meer sigbaar is nie? Dit beskryf opvoeding as betwiste gebied tussen kulturele waardes wat altyd ideologies gelaai is, al is dit onbewustelik. Dit beskryf kurrikulum as studieveld, epistemologiese opvattinge as bepaler daarvan, en sosiale faktore wat in onderwys geld. Sover dit kurrikulum aangaan, is dit die onsigbare grond wat die sigbare inhoud en aard van onderwys bepaal.

1.5.4 Hoofstuk 4 - Kurrikulumgrondslae bo die skoolfondament

Die belangrikste teoretiese hoofstuk beskryf kurrikulum, soos dit konkreet vergestalt. Die vorming van kurrikulum bestaan uit verskeie prosesse, kan op talle maniere benader word; kan meer of minder insluitend wees, word deur talle faktore beïnvloed. Kurrikulum word ondersoek deur na aspekte van kurrikulum te kyk, die wyse waarop bepaalde lande dit benader en die Suid-Afrikaanse onderwysbedeling soos dit tans daar uitsien, as historiese kurrikulumverskynsel. Die ruimte wat dit vir ‘n ondernemende gemeenskap bied word afgebaken.

Omvattende kurrikulêre verandering is slegs moontlik as die owerheid volhardend daaraan toegewy is. Kurrikulumveranderinge sedert 1994 het inderdaad toewyding en volharding gekos, maar bevredigende resultate het uitgebly. Die owerheid en openbare mening wil onderwys tans liewers konsolideer, as verder vernuwe. Die kans dat omvattende kurrikulumverandering deur óf die staat, óf die publiek ondersteun sal word, lyk baie skraal. Daarom word kurrikulumteorie teruggevoer na dit wat op die plaaslike vlak uitgevoer kan word.

1.5.5 Hoofstuk 5 - Metodologie

Die empiriese ondersoek is empiries kwalitatief, met etnografiese, fenomenologiese en hermeneutiese kenmerke. Só kan komplekse sosiale werklikhede empiries, maar ook empaties benader word. Navorsers wat 'n werklikheid waarbinne hulleself funksioneer ondersoek, werk dikwels etnografies. Dit vereis billikheid, geldigheid en akkuraatheid, hoewel baie afhang van interpretasie – sowel van navorser self, as ander deelnemers. Fenomenologiese studie beteken om die verskynsel te verstaan soos dit sigself aanbied, sonder om die “storie agter die storie” te gaan soek. Hermeneuties beteken om die deelnemer “van binne” te probeer verstaan, eerder as te beoordeel.

Benewens onderhoude met uitgesoekte lede van die gemeenskap, is 'n vraelys aan matriekleerlinge, wat toestemmingsbriewe ingehandig het, aan beide hoërskole in Hopetown uitgedeel. Daar was 'n behoefte om sekere vrae aan meer leerders te stel as met wie onderhoude gevoer word, om te voorkom dat enkelinge se menings te veel gewig dra. Dit is opgevolg met onderhoude in kleingroepe in die een skool, en 'n volle klasbespreking in die ander een. Literatuur rakende individuele, sowel as fokusgroeponderhoude word bespreek.

Die navorser se eie ervaring van sewentien jaar binne die breër konteks speel 'n belangrike rol. Dit is soos ander deelnemers se bydraes te boek gestel, sodat dit met dieselfde afstand as 'n bron benut word.

Post-moderne teorie, wat die werklikheid eerder ingewikkeld as eenvoudig, en teenstellende konsepte eerder aanvullend as uitsluitend sien, speel 'n belangrike rol.

1.5.6 Hoofstuk 6 - Interpretasie van inligting wat verkry is

Vraelyste en onderhoude is geïnterpreteer in terme van die doelstellings vir navorsing, wat in 1.7 uiteengesit word. Aan die hand daarvan word na die beste van die navorser se vermoë, elkeen van die subvrae, en uiteindelik die navorsingsvraag self, beantwoord.

1.5.7 Hoofstuk 7 - Voorstel vir ‘n gemeenskapsgebaseerde kurrikulum om die indiensneembaarheid van matrikulante te verhoog

In hierdie hoofstuk word die teoretiese raamwerk van die kurrikulêre spinneweb, wat in 1.2 beskryf is, as vertrekpunt gebruik. Die wysheid wat uit literatuurstudie, sowel as uit empiriese ondersoek verkry is, word gebruik om uitvoerbare voorstelle te maak. Verskeie moontlike voorstelle word uiteengesit, maar die navorser se keuse word geformuleer en gemotiveer. Dit is die slotsom van hierdie studie.

1.6 Geografiese plasing van die Navorsing

Aangesien universiteite en ander navorsingsagentskappe gewoonlik in die stede gekonsentreer is, word navorsing toegespits op stedelike onderwerpe, wat vir professionele navorsers binne bereik is. Die kwessies wat mense in verder afgeleë gebiede raak, word dikwels bloot oorgesien, terwyl stedelike navorsing nie altyd direk op die platteland oordraagbaar is nie. Nogtans woon ‘n aansienlike deel van die bevolking in die platteland en landelike armoede is ‘n baie groot probleem (Bernstein, 1992:1-7). In hierdie geval is dit andersom. Aangesien die navorser self in die platteland woon, is landelike probleme deel van die alledaagse waarneming en navorsing daarvoor meer uitvoerbaar. Hier is die geografiese fokus dus landelik.

“Landelik” is egter nie ‘n enkelvoudige begrip nie en ‘n mens moet in gedagte hou dat resultate plaaslik van aard is, en nie sonder meer op alle landelike situasies oorgedra kan word nie. In ‘n artikel met die sprekende titel *Poverty and livelihoods: whose reality counts?* bevraagteken Chambers (1995) die waarde van heelwat konvensionele navorsing. Hy beweer professionele navorsers oor armoede (hoofsaaklik ekonome) benader die werklikheid reduksionisties, en sien dit as universeel, gestandaardiseer en stabiel. Eintlik is dit plaaslik, kompleks, uiteenlopend en dinamies (Chambers, 1995:173). Dit sluit aan by die bespreking van post-moderne navorsingsmetodologie in hoofstuk 5.

1.7 Navorsingsvraag, -subvrae en –doelstellings

1.7.1 Navorsingsvraag

Hoe kan die gemeenskapgebaseerde kurrikulum in die platteland (spesifiek die Hopetown-omgewing) bydra om verwerwers van die Nasionale Senior Sertifikaat meer indiensneembaar te maak?

1.7.2 Subvrae en doelstellings

Subvraag 1 Wat is die indiensnemingsbehoefte van plattelandse graad 12 leerders wat nie verder gaan studeer nie?

Doelstelling 1 Om vas te stel wat die indiensnemingsbehoefte van plattelandse graad 12 leerders is wat nie verder gaan studeer nie.

Subvraag 2 Wat is die arbeidsbehoefte van werkgewers in die gemeenskap en watter tipes werk kan binne die spesifieke plattelandse konteks aan skoolverlaters na die verwerwing van die Nasionale Senior Sertifikaat gebied word en wat is die kurrikulumvereistes wat aan hierdie behoeftes gekoppel word?

Doelstelling 2: Om vas te stel wat die behoeftes van werkgewers in die gemeenskap is en om te bepaal watter tipes werk binne die spesifieke plattelandse konteks aan skoolverlaters na die verwerwing van die Nasionale Senior Sertifikaat gebied kan word, en welke kurrikulumvereistes wat aan hierdie behoeftes gekoppel word.

Subvraag 3: Is die nodige kundigheid en vaardigheid in die gemeenskap beskikbaar om geïdentifiseerde komponente tot die kurrikulum by te dra?

Doelstelling 3: Om vas te stel of die nodige kundigheid en vaardigheid in die gemeenskap beskikbaar is om geïdentifiseerde komponente tot die kurrikulum by te dra.

Subvraag 4: Hoe moet die gemeenskapskurrikulum geoperasionaliseer word? Dit behels die vrae wat die inhoud moet wees, hoe dit in die Suid-Afrikaanse onderwysbedeling moet inpas, wie die inisiatief moet neem, en hoe die rol van plaaslike skole gesien word.

Doelstelling 4: Om vas te stel hoe die gemeenskapskurrikulum geoperasionaliseer moet word, met verwysing na inhoud, posisionering binne die Suid-Afrikaanse onderwysbedeling, wie die inisiatief moet neem, en hoe die rol van skole gesien word.

1.8 Samevatting

In hierdie hoofstuk is die navorsingsprobleem uiteengesit, en die aktualiteit daarvan bespreek. Daaruit blyk dat werkloosheid en vaardigheidstekorte gelyktydig voorkom, en negatief op individue en gemeenskappe inwerk. Uit statistiek word afgelei dat die Nasionale Senior Sertifikaat as laaste kwalifikasie nie besonder nuttig vir indiensneming of vergoeding is nie. Aangesien 'n oorwig matrikulante nie verdere opleiding geniet nie, word afgelei dat aanpassings aan die kurrikulum noodsaaklik is. Hierdie aanpassings word nie op nasionale vlak nie, maar op plaaslike vlak en as inisiatief van die gemeenskap self, voorsien.

'n Uiteensetting van Van den Akker, die kurrikulêre spinneweb, word as teoretiese raamwerk van hierdie studie gestel. Dit behels dat kurrikulum uit verskillende aspekte bestaan, wat almal aan mekaar verwant is. In die middel is die rasionaal, wat koppel met doel en doelwitte, inhoud, leeraktiwiteite, onderwysersrol, materiale en hulpbronne, groepering, plasing, tyd, en assessering. Volgens hierdie studie moet indiensneembaarheid eksplisiet as deel van die rasionaal aanvaar word. In die gevolgtrekking sal dié teoretiese raamwerk gebruik word om aanbevelings te organiseer.

Die navorsingsvraag en subvrae merk die roete waarlangs die ondersoek gedoen word. Die beantwoording daarvan uit literatuur en empiriese ondersoek, moet lei tot die finale gevolgtrekkings en aanbevelings.

Hoofstuk 2 Die Gemeenskap as Kurrikulumvormer

2.1 Inleiding

In die vorige hoofstuk is die probleemstelling en ontwerp van hierdie studie uiteengesit. In hierdie hoofstuk word gekyk na die rol wat die gemeenskap speel (en kan speel) om inhoud en vorm aan kurrikulum te gee. Met dié doel in gedagte, word die singewende rol van die gemeenskap in die individu se lewe ondersoek, die gemeenskap van Hopetown as studieterrein word beskryf, en uiteindelik word die rol wat die gemeenskap reeds in kurrikulumvorming² speel, sowel as die moontlikhede wanneer die gemeenskap dit as doelwit aanvaar, ondersoek.

Dit sluit aan by bepaalde filosofiese vertrekpunte tot hierdie studie, wat in hoofstuk 3 volledig uiteengesit word. Daarin word die opponerende tradisies van liberale en sosiale denke (Adam Smith vs Karl Marx) bespreek. Volgens Smith is die mens eerstens individu, wat bande met ander mense vorm wanneer dit noodsaaklik of voordelig is. Volgens Marx is dit onmoontlik om mens te wees buite die sosiale verbande. Sonder om die Marxistiese tradisie aan te hang, word aansluiting by die siening van die mens as noodwendig sosiale wese gevind.

Toenemende globalisering is 'n kenmerk van die laat twintigste en vroeg-een-en-twintigste eeu. Om te beweer dat dit sekere klasse, gemeenskappe en individue ontwig, is nie om dit sonder meer as 'n negatiewe verskynsel af te maak nie. Dit stel nogtans die verpligting om te kyk hoe hierdie ontwigting verminder kan word, en mense toe te rus om voordeel uit globalisering te trek.

Die plaaslike gemeenskap word as 'n belangrike middel tot daardie doel gesien. In hoofstuk 4, waar kurrikulum teoreties bespreek word, word aangedui hoe sekere onderwystradisies die plaaslike inset in kurrikulum bevorder, en hoe ander meer gesentraliseerd werk. Hierdie studie wil aansluit by sterk plaaslike inisiatiewe, soos in Kuba en

² Kurrikulumvorming: 'n Term wat die oneindigheid en vervlegtheid van kurrikulumontwikkeling- en -implementering in een begrip probeer vasvat.

Mondragon-onderwys³ in Baskeland, Spanje. Daarom word teoreties na die plaaslike gemeenskap as verskynsel gekyk, met klem op die positiewe rol wat dit te midde van globalisering kan speel. 'n Wyer terrein as net onderwys word betrek. Om aan te dui tot watter mate 'n gemeenskap sy lede opbou en hulle potensiaal ontsluit, word na die funksionaliteit van 'n gemeenskap verwys. In hierdie hoofstuk word faktore wat die funksionaliteit van 'n gemeenskap bevorder of ondermyn, bespreek.

Dit is belangrik, want die gemeenskap is 'n deurslaggewende kurrikulumvormer. Twee insigte in hoofstuk 4 het betrekking:

- In 4.4.1 word die reikwydte van kurrikulum omskryf as *dit wat skool mens leer*. Alle skoolverwante leerervarings, formeel of informeel, beplan of onbeplan, openlik of verskuild, word as die inhoud van kurrikulum aanvaar.
- In 4.3.2 word die vlakke van kurrikulum beskryf. Sekere besluite, selfs in die mees gesentraliseerde bedelings, word op skool- en klaskamervlak geneem.

'n Gemeenskapsgebaseerde kurrikulum vorm noodwendig, maar selde uitdruklik of doelgerig, en bykans nooit samehangend nie. Dit is normaalweg nie die gevolg van 'n sistematiese proses van ontwerp, loodsing en evaluering nie, maar van spontane vergestaltung van wat reeds in die gemeenskap geld. Dit bevat dus al die gedeelde, maar ook omstrede, waardes binne die gemeenskap.

Om die gemeenskapsgebaseerde kurrikulum bewustelik uit te bou sodat skoolverlaters meer indiensneembaar kan wees, is die doel van hierdie studie. Die gemeenskap-as-verskynsel is tegelyk dinamies, kompleks en plaaslik (spesifiek) van aard. In hierdie hoofstuk word die komplekse dinamika oorsigtelik bespreek, asook die spesifieke kenmerke van Hopetown. Faktore wat 'n gemeenskap funksioneel of

³ Mondragon-onderwys word volledig in hoofstuk 4 bespreek. Dit het begin as 'n reaksie van etniese Baske in Spanje, op die diskriminasie van Falangistiese Spanje teen hulle. Dit is 'n sosialistiese bemagtigingspoging, wat in die teenwoordige tyd van globalisering, van krag tot krag gaan.

disfunksioneel maak, word bespreek, aangesien dit die aard van die gemeenskapsgebaseerde kurrikulum sal mede-bepaal.

Veral oorvloed en gebrek op stoflike terrein kom hier ter sprake. In aansluiting by die geografiese fokus van hierdie studie, word by uitstek op landelike gemeenskappe gefokus.

Etnisiteit en ekologie kom ook ter sprake. In Suid-Afrika is etnisiteit nie 'n baie gewilde onderwerp nie, aangesien "nasiebou" juis 'n reaksie op 'n etnisiteitsgeoriënteerde verlede is. Kulturele verskeidenheid (soos ekologiese verskeidenheid) kan egter juis tot volhoubaarheid bydra.

In samehang met ander hoofstukke, word hierdie hoofstuk aangewend om in hoofstuk 7, binne die teoretiese raamwerk van die kurrikulêre spinnweb (hoofstuk 1) gevolgtrekkings en aanbevelings te maak, in terme van die navorsingsvraag.

2.2 Beskrywing van globalisering as verskynsel

Globalisering is nie 'n enkelvoudige verskynsel nie, en die aard en gevolge daarvan is omstrede. Dit is ook nie nuut nie. Karl Marx het dit reeds in 1848 met die Kommunistiese Manifestes welsprekend beskryf. Volgens hom was (is) dit die Wes-Europese *bourgeoisie* wat alle vryhede vervang het met die enkele vryheid van vrye handel, alle menslike verbintenisse en versluisde uitbuiting met die openlike uitbuiting van "loonslawerny," wat produktiwiteit tot ongekeende hoogtes gevoer het, wat deur middel van uitbuitende produksiepraktyke pryse so ver afgedwing het dat verbruik die hoogte ingeskiet het, wat om daardie rede die wêreld moes verower om voldoende bronne en markte te verseker, wat pryse as die swaar artillerie gebruik het om alle weerstand van "barbaarse" lande af te breek, wat sodoende 'n wêreld na hulle eie beeld geskep het (Marx en Engels 1848:6). Marx was nie teen globalisering gekant nie; hy het dit juis as 'n voorwaarde vir die uiteindelik oorheersing van die proletariaat beskou (Marx en Engels 1848:12). Hy sou waarskynlik verstom staan as hy die hedendaagse werklikheid moes aanskou. Sy uitspraak was immers nog

voor die koloniale stormloop om Afrika en voor motorvervoer, die uitsaaiwese en telefoonlyn afstand gekrimp het.

In die wêreld ná die Tweede Wêreldoorlog, het globalisering die huidige vorm aangeneem. Volgens Mkosi (2006:155-157), is die tweeling-organisasies, die Internasionale Monetêre Fonds (IMF) en die Wêreldbank, die twee grootste drywers van globalisering in die gedaante wat ons dit vandag ken. Beide is met die Bretton-Woods-konferensie in die lewe geroep met die doel om ontwikkeling na minder ontwikkelde dele van die wêreld te bring, deur groot kapitaalprojekte en tekorte op die betalingsbalans te finansier. Die voorwaarde hiervoor is egter dat regerings beleidsraamwerke moet volg wat aan dié organisasies se voorwaardes voldoen. Dit word *Strukturele Aanpassingsprogramme* genoem en hou veral die inkorting van staatsbesteding, en oopstelling van markte in (Mkosi, 2006: 155-157). In hierdie terme voeg Adams by dat genoemde vereistes van ekonomiese doeltreffendheid in Suid-Afrika gelei het tot ‘n massale afskaling van onderwysergetalle en vergroting van klasse (Adams, 2005:99).

Soos globalisering steeds nuwe skanse afbreek, is dit volgens Sinagatullin (2006:ix) vir voorstanders die uiteindelijke oplossing vir al die wêreld se probleme en vir teenstanders iets boos wat afgeweer moet word. Volgens hom is nie een van die twee pole te versoen met die werklikheid nie (Sinagatullin, 2006:ix). Kyk na paragraaf 1.3.4 na die teenstellende sienings van Horst Kohler, besturende direkteur van die IMF en ‘n opvoedkundige eksponent van inheemse Afrika-denke, MBM Avoseh. Kohler voldoen aan Sing (2005:1-7) se beskrywing van globalisering “van bo-af.” Dit fokus op groot ekonomiese rolspelers en ontwikkeling van die wêreld tot ‘n enkele mark. Dit word as ‘n onvermydelike bestemming gesien, gedryf deur digitalisering van inligting. Ruimte krimp, verdwyn selfs, deur digitale kommunikasie. Dié beskouing kom veral uit welvarende oorde (die Ontwikkelde Wêreld, of soos Sing dit noem, die Minderheidswêreld). Dit neig om etiese vrae te ignoreer, aangesien dit slegs ‘n “objektiewe werklikheid”

beskryf. Dit is ook onsensitief oor die lot van diegene wat deur die proses agtergelaat word. Empiries is hierdie ondersoek volgens hom “dun.” In paragraaf 1.3.4 is ook na “jobless growth” as gevolg van globalisering verwys.

Kenway en Bullen (2005:33) beweer dat maghebbers vereis dat onderwys tot makliker globale vloei van handel, belegging, welvaart, arbeid, mense, inligting en idees lei (Kenway en Bullen, 2005: 33). Dit skep ‘n wêreldwye elite, maar ook groepe wat wêreldwyd agtergelaat word. Landelike onderwys, selfs in ‘n land soos Australië, lei daaronder. In minder stabiele lande is die situasie veel erger met landelike onderwys wat afnemend toegerus word, en later in duie stort. Gemeenskapslewe gaan dikwels tot niet as die skool uiteindelik sluit. En tog betaal beleggings in landelike onderwys goed, aangesien dit die noodsaaklike geskoolde arbeidsmag lewer (Sinagatullin, 2006:81-83). Maar dan moet die onderwys plaaslik toepaslik wees. Dit is inderdaad nie net landelike onderwys wat ly nie, maar ook die onderwys in industriële dele van sommige post-industriële lande. Thomson se gepubliseerde tesis (2002) verwys na agteruitgang in die Australiese nywerheidstad Adelaide.

Om die potensiële katastrofe in Ontwikkelende lande die hoof te bied, het die Verenigde Nasies in 2001 agt doelwitte geformuleer; genoem die “Millennium Ontwikkelingsdoelwitte.” Dit fokus op armoede, onderwys, gesondheid en wêreldwye samewerking (VN Webwerf, 2005). Samoff (1999:59-62) meen dat opvoedkundige oorwegings sedert die 1980’s plek maak vir begrotings en finansiële bestuur. Die rol van UNESCO (Jeug- en Onderwysorganisasie) neem in die VN-stelsel af ten gunste van die Wêreldbank. As bankiers, meet hulle sukses in terme van opbrengs op belegging, sonder om te vra of onderwysukses hiervolgens gemeet kan word. Primêre onderwys toon oor die kort termyn gunstige opbrengs, gemeet aan nuwe geletterdes per geldeenheid gespandeer. Dit word egter ten koste van sekondêre en veral tersiêre onderwys en opleiding befonds. Die nodige kennis en vaardighede om in die huidige ekonomie te kompeteer, bly dus agter.

Omdat universiteite onderwysers vir primêre skole moet oplei, sal ook hierdie komponent mettertyd in duie stort (Samoff, 1999:59-62).

Om basiese onderwys te verskaf, laat mense steeds aan die ongunstige kant van die digitale skeiding (*digital divide*). Volgens Cullen (2001:311) is dit die skeiding tussen mense wat nie die internet en gepaardgaande inligtingstechnologie benut nie, en die wat dit wel doen. 'n Persepsie bestaan dat dié daarsonder erg benadeeld is (Cullen, 2001:311). In ontwikkelde lande gaan die skeiding dikwels met ouderdom saam, maar lede van etniese minderhede (Maori's in Nieu-Seeland, Afro-Amerikaners en Inheemse Amerikaners) is ook dikwels uitgesluit (Cullen, 2001:312). Die skeiding tussen lande onderling, waar minder ontwikkelde lande soms heeltemal uitgesluit is, word volgens haar al ernstiger (Cullen, 2001:311). Algemeen gesien hang dit met sosio-ekonomiese bevoorregting saam (Cullen, 2001:312). Sy balanseer 'n dikwels skeefgetrekte klem deur daarop te wys dat nuwe tegnologie nie altyd ouer tegnologie vervang nie, en dat mense in bepaalde beroepe doeltreffend kan voortgaan sonder om die digitale skeiding oor te steek. Verder is die internet op sigself nie opvoeding of opleiding nie, maar wel 'n bemagtigende moontlikheid. Soms is meer basiese tegnologie ter verbetering van die alledaagse werklikheid nuttiger (Cullen, 2001:311). Sy lig ook uit dat internetgebruik in China en Rusland eers posgevat het toe die onderskeie skriftelsels op die gebruikersintervlak gebruik is (Cullen, 2001:316). Om inligting ter verbetering van die plaaslike werklikheid te verkry, is 'n uiters nuttig toepassing van die internet. Daarvoor is egter nie net internettoegang nie, maar die vermoë om kennis daaruit te verkry, deurslaggewend (Fourie en Bothma, 2007:5).

Boonop blyk dit dat 'n gedigitaliseerde wêreld en die aanhoudende soeke na iets nuuts om te weet, nie noodwendig tot hoër vlakke van onderwysprestasie lei nie. Sinagatullin (2006:30-31) beweer dat kinders in die Ontwikkelde Wêreld al meer verveeld met onderwys raak, en niks meer wil doen as wat verpligtend is nie. In die Ontwikkelende Wêreld is die digitale era eenvoudig buite mense se

bereik, en dit speel geen rol in hulle onderwys nie. Vooruitskouings is dat daar teen 2015 meer as 100 miljoen kinders nie op skool sal wees nie. Hy beskou dit as iets veel erger as die onvermoë van onderwysowerhede om te lewer wat nodig is: Dit is 'n totale samelewing wat nie weet wat bereik moet word en waarheen 'n mens met opvoeding op pad is nie (Sinagatullin, 2006:30-31). Elektroniese vermeerdering en verspreiding van inligting vereis verder geen oordele oor gehalte of toepaslikheid nie (Scruton, 2007:31). Nog 'n gevaar van 'n oormaat gedigitaliseerde inligting is dat dit kan lei tot 'n algehele virtuele werklikheid waarin verbale menslike kontak en ander vorme van direkte interaksie doodgewoon nie plaasvind nie. Die stelling van Tolstoy word herbevestig, dat vooruitgang in een opsig van die menslike bestaan altyd tot agteruitgang in 'n ander lei (Sinagatullin, 2006: 29-30).

Die formele kurrikulum kan bepaal tot watter vlak leerders van Rekenaartoeëpassingstegnologie of Inligtingstegnologie bepaalde aspekte van inligtingstegnologie moet bemeester om te slaag. Dit is egter die gemeenskap wat besluit of die vakke aangebied word. Insluiting daarvan in die skool se vakpakket, al dan nie, die aanwending daarvan en 'n mens se plasing van jouself binne 'n digitaliserende wêreld, is aspekte van die kurrikulum wat primêr deur die gemeenskap bepaal word.

In teenstelling met die gedagte dat globalisering alles standaardiseer, argumenteer Kenway en Bullen (2005:33-36) dat dit tot veelvuldige onderlinge verwantskappe lei. Verwysende na Marx en Freud word beweer dat Kapitaal modes gebruik om mense in verbruikers te omskep, wat altyd iets nuuts wil koop, wat gou weer begeerlikheid verloor. Dié proses dring lewensterreine binne wat vroeër as immuun teen die handelsetiek beskou is. Dit kom veral onder kinders voor, met die vinnige opvolging van tegnologie-produkte (Kenway en Bullen, 2005:33-36).

In die lig van soveel kompeterende bronne van inligting en identiteit, lyk dit of skool belangrikheid verloor. Die teendeel is egter waar. Skool is die een plek waar plaaslike waardes nog die deurslag kan gee, en in 'n gemeenskapsgebaseerde kurrikulum vervat word. Om die gemeenskapsrol in kurrikulum uitdruklik te oorweeg en te implementeer, word steeds noodsaakliker.

Ter illustrasie word verwys na Sinagatullin (2006: 29) se stelling (aangehaal uit Ovsianikof) rakende die bestaan van twee modelle van inligtingsamelewings: Die Westers en die Asiese. Die eerste is gebaseer op die markeconomie en is gerig op die behoeftes van kliënte en kopers. Van die alternatiewe Asiese benadering, is Japan die welvarendste. Dit is gebaseer op drie tradisionele Japannese waardes: Dankbaarheid, Verantwoordelikheid en Harmonie (Sinagatullin, 2006: 29).

Die waarde hiervan vir die huidige studie, is om te beseef dat die inligtingsamelewing in die Anglo-Amerikaanse gedaante nie 'n noodwendigheid is nie. Ander kulture en selfs die plaaslike gemeenskap kan dit by eie waardes en behoeftes aanpas, en steeds die voordele daarvan geniet. 'n Onderwysbedeling wat na hierdie ambisie opeleef, kan bepaal of 'n bepaalde kultuurgroep slagoffer of benutter van die gedigitaliseerde, globaliserende kultuur word.

Samevattend identifiseer Sinagatullin (2006:x) sekere kenmerke van globalisering wat in onderwys en opvoeding neerslag vind:

- Ongekende ontstaan en verspreiding van inligting en kennis
- Digitalisering van inligting en virtualisering van die werklikheid.
- Verspreiding van Engels as noodsaaklike instrument vir opvoeding en internasionale kommunikasie.
- Opkoms van die Europese Unie.
- Markoriëntering van Rusland en eertydse Sosialistiese blok.
- Globale impak van die kulturele en opvoedkundige kanons van die Anglo-Amerikaanse of Atlantiese beskawing.

- Ongekende bevolkingsgroei in Asië, Suid-Amerika en Afrika (Sinagatullin 2006: x).

Nie elkeen van dié faktore het 'n ewe groot uitwerking op elke plaaslike gemeenskap nie, maar die hantering van groot hoeveelhede digitale inligting is 'n noodsaaklike vaardigheid waarsonder 'n mens jouself van die geglobaliseerde hoofstroom uitsluit. Waar dit nie deel van die formele kurrikulum is nie, is dit belangrik om dit van 'n gemeenskapsgebaseerde kurrikulum deel te maak. Suid-Afrika, histories deel van die Britse Ryk, het die voordeel dat bemeestering van Engels vanselfsprekend deel van die onderwysopset is. Dit is dus makliker om die globale hoofstroom te betree, maar ook om onder die oorweldigende Anglo-Amerikaanse kultuur te versmoor. Indien kulturele identiteit vir die gemeenskap belangrik is, moet sorg gedra word dat dit kurrikulêre aandag geniet.

Die inkorting van die Suid-Afrikaanse onderwyspersoneel om aan die vereistes van globale ekonomiese instellings te noem, is bo beskryf. Intussen is skoolbeheerliggame onder die Suid-Afrikaanse Skolewet van 1996 gemagtig om self hulle skoolgelde vas te stel. Skoling het daarmee 'n bemarkbare kommoditeit geword, met die gevolg dat die meeste geld die beste skoling kan koop (Adams, 2005:99-101). Dat 'n land soos Suid-Afrika onderwysers oortollig kon verklaar is 'n eienaardige gedagte. Die positiewe kant, uit die oogpunt van gemeenskapsgebaseerde kurrikulering, is die groter plaaslike seggenskap, ook op die terrein van kurrikulering. Soos in hoofstuk 4 aangetoon word, is dit 'n onopgeëiste prys in die post-1994 Suid-Afrika.

2.3 Omskrywing van gemeenskap

Die term “gemeenskap” is besonder veelsydig en kan selfs deur dieselfde spreker verskillend aangewend word, afhangend van die konteks. In die wydste sin kan dit verwys na bo-nasionale strukture van lande wat iets in gemeen het. Die Europese Unie was byvoorbeeld vroeër bekend as die Europese Gemeenskap. Daarteenoor kan dit

verwys na die kleinste kollektiewe eenheid naas die gesin, byvoorbeeld die afgeleë gemeenskap van Gamlakloof, of binne 'n groot stad die gemeenskap van 'n voorstad, of selfs net 'n straatblok. 'n Gemeenskap hoef nie geografies aanduibaar te wees nie, want almal wat 'n bepaalde stokperdjie beoefen (byvoorbeeld bonsaikwekers oor die hele wêreld) is ook 'n gemeenskap.

Die gemeenskapsbegrip kan sterk ideologies gekleurd wees. In 'n land met min politieke en sosio-ekonomiese verskille sal die begrip die minste probleme oplewer. In multi-kulturele lande, aan die ander kant, kan gemeenskap in die mond van een mens 'n sterk etniese betekenis dra. 'n Ander mens kan juis die woord gebruik om etniese verskille te onderspeel, byvoorbeeld die “hele gemeenskap van Kimberley.” Dit impliseer dat alle inwoners van Kimberley, ongeag etniese, ekonomiese of sosiale verskille, een gedeelde gemeenskap is.

Terwyl die HAT gemeenskap bloot omskryf as “‘n aantal individue (menslik, dierlik, plantaardig) wat 'n samehorige groep vorm” (Odendaal et al 1991:265), onderskei die WAT tussen 'n algemene - en 'n sosiologiese betekenis. Die algemene betekenis lui soos volg:

“Persone wat deur gemeenskaplike belange, lewensomstandighede, gesamentlike regte, politieke of godsdienstige oortuiging, ens. 'n eenheid vorm of in meerdere of mindere mate saamhorigheid openbaar; samelewing, maatskappy, groep.”

Daaropvolgend is die sosiologiese betekenis volgens Schoonees et al (1957: 136) soos volg:

“Ondergroep in 'n bepaalde aardrykskundige gebied met, op kleiner skaal, baie van die eienskappe van die samelewing; dit het 'n algemene patroon van maatskaplike en ekonomiese verhoudings en instellings, vorm 'n hegte kulturele en geestelike eenheid en is onderworpe aan 'n mate van groepsbeheer”

Cook en Cook se werk *The Sociological Approach to Education* (1950) word, ten spyte van die ouderdom, steeds nuut en tweedehands verhandel op 'n webwerf soos amazon.com. Hulle benader die term gemeenskap (community) uit drie hoeke: Vir die gewone mens op straat is gemeenskap die plek waar hy bly, maar meer uitgebreid as net

die huis. Dit is dus 'n afgebakende gebied. Hulle haal ook Dewey se definisie aan, wat klem lê op die gemeenskaplikheid van gemeenskap. Hulle beskou dit as te vaag en omvattend, en poog om dit vanuit die sosiologie te omskryf. Volgens hulle is 'n gemeenskap 'n samestelling van grond, mense en kultuur, 'n gestruktureerde patroon van menslike verhoudings, binne 'n geografiese gebied. Dit het 7 eienskappe:

- 'n Bevolkingsaggregaat
- Bewoners van 'n afbakenbare aaneenlopende gebied
- Deelgenote van 'n historiese erfenis
- Beskik oor 'n stel basiese diensinstellings
- Deelnemend aan 'n gemeenskaplike lewenswyse
- Bewus van die eenheid
- Kan korporatief optree (Cook en Cook, 1950:47-51).

Van Schotter en ander (1985:104-105) skryf dat 'n betreklik groot, samehangende groep mense wat 'n gemeenskaplike kultuur besit, 'n *samewing* (society) genoem word. (Die woord "community" word volgens die indeks slegs drie maal in die boek gebruik, telkens as sinoniem vir "society" soos bo omskryf.) Volgens hulle moet 'n samewing ter wille van oorlewing aan minstens ses vereistes voldoen:

- Dit moet biologies voortplant, anders sal dit uitsterf.
- Dit moet ook kultureel en sosiaal voortplant, die kinders moet opgevoed en opgelei word in die nodige vaardighede en waardes, om as toereikende volwassenes te funksioneer.
- Goedere en dienste moet geproduseer en versprei word.
- Orde moet na binne en buite gehandhaaf word.
- Die bevolking moet op 'n redelike vlak van fisiese - en verstandelike gesondheid gehandhaaf word.
- Die samewing se lede moet genoeg sin en betekenis in die lewe sien om gemotiveerd te wees om hulle onderskeie take te verrig (Van Schotter 1985:104-105).

'n Groep mense wat in mekaar se teenwoordigheid woon, kan 'n gemeenskap of samewing genoem word. Die term gemeenskap

impliseer egter dat lede daarvan iets met mekaar moet deel, soos in al die definisies vermeld. As dit nie die geval is nie, raak die gemeenskap disfunksioneel. Die volgende afdeling sal na aanwysers van funksionaliteit verwys.

2.4 Funksionaliteit van ‘n gemeenskap

2.4.1 Welvaartsvlakke en gemeenskapsfunksionaliteit

Om ‘n gemeenskap te wees, is ‘n geestelike ingesteldheid tussen mense. Tog maak welvaart, of gebrek daaraan, ‘n groot verskil.

‘n Mens dink dikwels dat arm mense hulle kan troos aan ‘n lewende gemeenskapslewe. Hoewel hulle niks anders het nie, het hulle darem mekaar. Absolute armoede kan selfs daardie troos wegneem, soos Kruijer (1987:7-21) aandui. Volgens hom lei armoede eerder tot individualisering as tot sosialisering (Kruijer, 1987:14-15). Gebrek aan energie en dryfkrag, en die vrees dat uitbuiters hulle sal wreek op pogings om saam te staan, verhinder sosiale organisasie (Kruijer, 1987:15-18). Indiwiduele reaksies sluit bo-menslike inspanning, hoop op ‘n wonderwerk, ontsnapping, geweld en bo-natuurlike hulp in, maar die ontstellendste en algemeenste is apatie (Kruijer, 1987:17-21). Die onbewuste gemeenskapskurrikulum (kyk paragraaf 4.5.1) sal waarskynlik dié apatie weerspieël.

Die uiterste teendeel is dat gemeenskapswees onder groot welvaar versmoor. Dit is prakties geïllustreer deur die adjunk-uitvoerende hoof van ‘n vooraanstaande skool in Pretoria. Hy antwoord op ‘n beskuldiging dat die skool te groot is, dat dit kinders “koop” en dat kinders voortdurend met insamelings opgesaal word. Sy aanspraak is dat daar geen beursskema bestaan nie, en dat geen leerder borge of donateurs hoef te soek nie, aangesien ‘n professionele span dit doen (Eloff, 1999). Die klag van massafisering word beantwoord met ‘n aanspraak van individualisering tot die vlak dat normale gemeenskapsfunksies deur “professionele mense” oorgeneem word. Gevolglik sal die gemeenskapskurrikulum insluit dat ‘n mens nie meer

bydra as wat verpligtend is nie, en dat alle werk finansieel vergoed moet word.

Ineenstorting van gemeenskap as gevolg van te min of te veel ekonomiese welvaart word plofbaar as dit in mekaar se teenwoordigheid staan. Oor gemeenskapsekonomie stel Boshoff (2006:3-4) dat ekonomiese differensiasie normaal is, maar dat die huidige kloof tussen ryk en arm, gemeenskappe verwoes. Dit kan slegs deur betrokkenheid vanuit gemeenskappe self opgelos word. Hy sien dus ‘n verband tussen ‘n gesonde gemeenskap en ‘n lewendige ekonomie (Boshoff, 2006:3-4). Maland (1970:23) haal Sir Francis Bacon soos volg aan: “*Money is like muck, not good except it be spread*”.

In Suid-Afrika in die breë is dit juis die geval. Dit is waarna oud-president Thabo Mbeki in 1998 verwys het (kyk paragraaf 1.3.1) (Mbeki, 1998). Schlemmer bestry die rasgrens deur aan te dui dat die Gini-koëffisiënt⁴ van ongelykheid tussen Swartmense onderling in Suid-Afrika 6,5 is. Dit is groter as die verskil tussen Wit teenoor Swart in Suid-Afrika voor 1994 (Schlemmer 2006:12,15).

Welvaart word dikwels in terme van geld gemeet. Dit is egter nie betroubaar nie, want geld is nie die enigste bron daarvan nie. Amartya Sen se “entitlements”-benadering tot landelike welvaart is ‘n vollediger begrip, wat verwys na uiteenlopende bronne van lewensmiddele waarop mense geregtig is en waartoe hulle toegang het – of soms nie het nie (Sen, 1990:192-193). As ‘n gemeenskaps-kurrikulum daarin kan slaag om mense se toegang tot bronne te verhoog (byvoorbeeld die verwerwing van beurse) is dit waardevol.

Verder is die rol van landbou in landelike ontwikkelingstrategieë dikwels oordryf, as sou dit die enigste moontlike inkomstebron wees. Bernstein bou daarop voort met die begrip *livelihood* – hier vertaal as lewensonderhoud. Dit verwys na die verskeie strategieë wat mense volg om ekonomies te oorleef (Bernstein, 1992:13), en hulle te beskerm

⁴ ‘n Aanduiding van sosio-ekonomiese ongelykheid. ‘n Hoër getal dui op groter ongelykheid.

teen die verskillende dimensies van armoede. In die verband is gemeenskapsinstellings en –deelname van deurslaggewende belang (Beaujeu-Garnier, 1978:57-61; Chuta en Liedholm, 1990:327-340 en Erskine, 1996).

Dit is nie net meetbare afwesigheid van geld nie, maar die ontmensliking van fisiese swakheid (siekte, wanvoeding, gestremdheid), isolasie (afgeleënhed, ongeletterdheid, gebrek aan toegang tot dienste), kwesbaarheid teen opvolgende teenspoed en magteloosheid binne bestaande sosiale, ekonomiese, politieke en kulturele strukture (Bernstein, 1992:17-18). Carter en May bevestig dit (1998:7) en brei daarop uit in Suid-Afrikaanse konteks. Veelvuldige inkomstestrategieë vul mekaar aan. Mense kies nie tussen loonarbeid, boerdery, maatskaplike toelae of mikro-besigheid nie, hulle kombineer dit (Carter en May, 1998:8), en vul dit aan deur onbetaalde arbeid (byvoorbeeld kosvoorbereiding en huishoudelike herstelwerk) wat die inkomste rek (Carter en May, 1998:9). ‘n Kurrikulum wat sulke vaardighede insluit, kan tot mense se welvaart bydra.

Dit word bevestig deur die meer onlangse navorsing van Anriquez en Stamoulis van die VN se voedsel en landbou-organisasie, die FAO (2007). Hulle stel kategorieë dat landelike ontwikkeling en landbou-ontwikkeling nie sinonieme is nie; landbou-ontwikkeling is ‘n deel (wel belangrik) van landelike ontwikkeling (Anriquez en Stamoulis, 2007:23). Vroeëre navorsers se gevolgtrekking was dat landbou nie sterk voorwaarts – of terugwaarts vermenigvuldig nie (Anriquez en Stamoulis, 2007:11). Hoewel hulle aandui dat dit nie heeltemal waar is nie, is die belangriker gevolgtrekking dat armes die grootste voordeel uit landbou-ontwikkeling put (Anriquez en Stamoulis, 2007:17). Dit geskied ten beste in ‘n dinamiese landelike ekonomie, waarvan landbou ‘n belangrike deel uitmaak (Anriquez en Stamoulis, 2007:23). Verder blyk dit dat die beweging stede toe aktief deur beleidsraamwerke, en teen groot koste, bevorder is. Dit is dikwels regeerders se behoefte om ‘n bepaalde beeld van hulle lande te projekteer wat die beleid dryf, eerder as kennis oor wat ‘n positiewe verskil in die lewens van

landsburgers maak (Bates, 1990:154-158, Murray, 1996, Timmer, 1990:47-68).

‘n Praktiese illustrasie van versterking van die lewensonderhoud is die *High Value Crops Production Programme* wat Suid-Afrika se Landbounavorsingsraad en die Is’Baya Ontwikkelingstrust in dele van die voormalige Transkei bedryf. Die doel is om hoë waarde gewasse soos sitrus, neute, piesangs en koffie aanvullend tot bestaansboerderye aan te plant. Die effek is verbeterde voedselsekuriteit, boere wat die oorgang na kommersiële boerdery begin maak, en mikro-ondernemings wat rondom verwerking en bemarking ontstaan. (Du Preez en Jones, 2008:18-19).

Hierdie konsep is uiters belangrik met die oog op ‘n kurrikulum wat matrikulante meer indiensneembaar moet maak. As landbou alleen moet sorg vir landelike indiensname (hetsy in eie diens of as loonarbeid), sal die kurrikulum op landbou konsentreer. Lewensonderhoud fokus egter baie wyer, gevolglik moet die kurrikulum ook. Dit beteken dat ‘n gemeenskapsgebaseerde kurrikulum voorsiening moet maak vir ‘n wye verskeidenheid van kennis en vaardighede wat in die voorsiening van lewensonderhoud nuttig kan wees.

Die onmeetbare fasette van kwesbaarheid wat Bernstein (1992:17-18) beskryf, is treffend afwesig in ‘n spesifieke landelike gemeenskap, waar meetbare welvaart ook skaars is. Christo van der Rheede beskryf dit in ‘n onderhoud met die *Vrye Afrikaan* (20 Januarie 2006) na sy aanstelling as uitvoerende beampste van die Stigting vir Bemagtiging deur Afrikaans. Hy identifiseer die gemeenskap waar hyself grootgeword het (die Morawiese sendingstasie Goedverwacht) as ‘n belangrike bemagtigende faktor in sy eie agtergrond. Hy stel dat die ontmagtigende invloed van Apartheid in sy lewe uitgekanselleer is deur die aard van die gemeenskap. Vir hom het bemagtiging op vier pilare berus:

- Toegewyde onderwysers, moedertaalonderrig en toeganklike skoling (“Ons het nooit skoolfonds betaal nie, en ek onthou hoe die inspekteurs ons boeke en kunswerke kom haal het om aan ander skole te wys wat ons vermag het.”)
- ‘n Gesonde waardestelsel (“Daar is tot vandag toe net een kerk, die Morawiese kerk, wat ons geleer het dat alle mense deel is van God se kudde en dat jy jou naaste moet liefhê soos jouself.”)
- Regverdige en gelyke toegang tot hulpbronne (“Alle inwoners van Goedverwacht kon kwalifiseer vir ‘n lap grond waarop hulle kon boer, ‘n verskeidenheid van landbouprodukte kon produseer en aan die inwoners of mense daarbuite bemark.”)
- Gelyke deelname aan die bestuur of politieke bestel (“Al die inwoners kon in die kerkraad of “opsienersraad” dien, en diegene wat dit om een of ander rede geboikot het, het hulle Saterdagmiddae aan die bottel vergryp en dan kans gesien om te vloek en te skel voor die pastorie – tot groot vermaak van die kinders.”)

Hy noem dat moedertaalonderrig hulle in staat gestel het om verder te studeer en dat dié klein plekkie dosyne onderwysers, vakmanne, verpleegsters en selfs dokters kon oplewer. Hulle kon dus toetree tot die beperkte ekonomiese ruimte wat vir hulle bestaan het. Die verengelsing van tersiêre instellings noem hy ‘n terugkeer na die koloniale era (Van Rhee, 2006).

Uit hierdie afdeling blyk dat onmeetbare fasette van welvaart op die lange duur swaarder weeg as meetbare fasette. As die gemeenskap sy jong lede deur kurrikulum wil bevoordeel, moet dit nie net vaardighede vir ekonomiese welvaart beklemtoon nie, maar ook houdings van selfrespek in persoonlike en kollektiewe terme.

Somtyds is mense skepties oor die vooruitsig om ‘n totale gemeenskap uit armoede op te hef. Dit spreek uit die volgende aanhaling wat uit die 1880’s dateer:

“There is no use in trying to help these people. These dirty, ignorant people are putting too many children in the world. They won’t work; they have no discipline. They misuse every opportunity that they get. Everytime they get some money in their hands it all goes to drinking and senseless waste. All the help we give them is just an incentive to laziness, and another opportunity to produce even more children” (Burkey, 1993:3).

Dit verwys na die Noorweegse vissersbevolking. Die VN se Menslike Ontwikkelingsindeks meet ‘n land se prestasies in terme van lewensverwagting, opvoedingspeil en reële inkomste. Daarvolgens het Noorweë in 1997 die vyfde plek (VN, 2007), en in 2009 die eerste plek in die wêreld ingeneem (VN, 2009). Om armoede te verlig is sekerlik nie ‘n korttermynprojek nie, maar ook nie onmoontlik nie. Dit is die vaste oortuiging waaruit hierdie studie voortvloei.

Opsommend kan gesê word dat welvaart deurslaggewend in die funksionaliteit van ‘n gemeenskap is. Dit kan deur gebrek of oormaat ondermyn word. Dié studie handel egter nie oor funksionaliteit van gemeenskappe nie, maar oor kurriulum vir skoolverlaters se indiensneembaarheid. In gemeenskappe met oormaat sorg ouers self vir hulle kinders se indiensneembaarheid. Die fokus is dus op die gemeenskap se bydrae as ouers individueel nie kan nie, en wel deur kurrikulum binne gemeenskapsverband te help vorm.

2.4.2 Etnisiteit en gemeenskapsfunksionaliteit

Sowel Van Schotter as Cook en Cook (kyk 4.2) verwys in hulle omskrywings van gemeenskap na kultuur, wat dui op etnisiteit. Dit is egter in Suid-Afrika ‘n omstrede saak, omdat die wyd gediskrediteerde apartheidsbeleid daarop geskoei was.

Om etnisiteit noodwendig as destruktief te sien, is egter ‘n valse aanname. Die Baskiese ervaring (kyk paragraaf 4.6.5), bewys dat etnisiteit beide destruktief (terreur) en konstruktief (Mondragon onderwys en industrie) kan wees. Giliomee (2004:267-305) beskryf die arm Blanke-vraagstuk in Suid-Afrika, wat met groot toewyding deur Afrikanerleiers aangepak is. Hy beweer dat die Afrikaner-elite veel bygedra het deur hulle lot te verbind met dié van armes, en nie

persoonlike welvaart daarbo geplaas het nie (Giliomee, 2004:304). Stavenhagen neem kennis dat identiteitsbewuste etnisiteit dikwels gesien word as 'n bron van konflik en destruktiewe optrede soos etniese suiwering. Daarteenoor, waar etniese bewussyn tot 'n gevoel van verantwoordelikheid vir mekaar lei, kan die effek op ontwikkeling juis positief wees. Daarom bepleit hy 'n politiek van erkenning (Stavenhagen, 1990:4-6).

Waar dit kom by mense wat in nood verkeer, is etnisiteit potensieel 'n sterk mobiliseerder om bevoorregtes bo hulle plig tot die medemens se welstand by te dra.

Dit sluit aan by die mening van Rossouw (2006) dat die mens nie in die eerste en laaste plek 'n ekonomiese wese is nie, maar 'n wese wat afhanklik is van 'n hele simboliese wêreld wat die lewe sin gee. 'n Gelukkige samelewing is een waar die maatskaplike – en tegniese stelsels saamval, sodat mense deelneem aan kultuur, en dit nie bloot ontvang nie. Tans is dit weens vinnige tegnologiese ontwikkeling nie die geval nie. Geestesvrugte uit die Anglo-Saksiese wêreld versprei blitssnel. In Suid-Afrika het opeenvolgende identiteits-elites die koloniale opset gebruik om hulleself te bevoordeel ten koste van die res van die samelewing. So is tradisionele simboliese stelsels vernietig, en is telkens probeer om 'n nuwe stelsel van staatskant af te versprei. Dit is in die verlede – en nou weer – met wrewel begroet deur diegene wat hulle eie stelsels aan die pen sien ry. 'n Nuwe simboliese stelsel moet deur sogenaamde simboliese produsente geskep word, naamlik deur predikante, onderwysers, skrywers ensovoorts. Hy dui aan dat dit tans nie gebeur nie (Rossouw, 2006:13).

Goosen stel dat kultuurgemeenskappe deur die verbeelding in die lewe geroep word; dit kry altyd beslag rondom idees, visioene en drome. As dit vir lede van die kultuurgemeenskap 'n aantrekkingskrag het, kan so 'n gemeenskap onder besonder moeilike omstandighede voortbestaan en selfs floreer. Die afwesigheid daarvan kan egter 'n bestaanskrisis skep. Skole en ander opvoedingsinstellings speel hierin 'n belangrike rol

(Goosen, 2006:1-5). Dit word weer deur Schlemmer (2006:12) verduidelik as hy beskryf hoe daar regoor die wêreld ‘n “Verbruikerisme” ontstaan het, wat ‘n soort wêrelduniform van welvaart daarstel. Dit is in oud-koloniale gebiede net bereikbaar vir ‘n welvaarts-elite, aangesien toegang daartoe deur middel van die koloniale tale (veral Engels) geskied – en net ‘n klein groepie is dit magtig. Hierdie klein groepie draai in praktyk hulle rug op hulle etniese agtergrond, omdat dit geassosieer word met nie-deelwees van die elite (Schlemmer, 2006:12).

Aan die hand hiervan kan ‘n gemeenskapskurrikulum met die oog op verhoogde indiensneembaarheid nie net ‘n ekonomiese onderneming wees nie, maar noodwendig ook ‘n kulturele. Die huidige regering probeer dit bewerkstellig deur nasiebou; juis ten koste van die etniese kultuur. Iemand wat nasiebou uitdruklik wil teenwerk, moet ernstige teenkanting van owerheidsweë verwag. Om op die plaaslike gemeenskap te fokus, hou dit polities onomstrede.

In die konteks van Hopetown bring dit die omstrede vraag na vore of Afrikaners en Bruinmense dele van dieselfde etniese groep is, of twee groepe. In hierdie studie word bloot van die vraag kennis geneem. Geografies en ekonomies is die twee groepe totaal vervleg en interafhanklik, en ontvang onderrig in dieselfde taal. Die een se welsyn kan die ander nie koud laat nie, en kurrikulêre toevoegings kan met redelike gemak in beide skole toegepas word. Of etniese lotsverbondenheid beide groepe insluit, of nie, dit kan steeds ‘n konstruktiewe krag wees wat die gemeenskap dring om tot kurrikulumvorming by te dra. Uiteindelik is indiensneembaarheid ‘n middel tot die doel van selfrespekterende en konstruktiewe lede van die gemeenskap. Hoewel dit ‘n middel tot ‘n doel is, fokus hierdie studie op die middel, en vermeld bloot die uiteindelijke doel.

2.4.3 Ekologie en gemeenskapsfunksionaliteit

In die definisies van gemeenskap word ook na geografie verwys. Geografie is nie bloot die plek op ‘n kaart nie, maar ook die bodem

waarop in lewegewende (of –vernietigende) wisselwerking gestaan word. Dit is die grondslag van die ekologiese beweging, wat oor die laaste tyd in die hoofstroom van intellektuele denke inbeweeg het.

Bill Mollison (grondlegger van ‘n ekologiese lewenstyl en filosofie bekend as Permaculture) maak ‘n oortuigende saak uit dat ekologiese welsyn ten beste deur selfbewuste en hulpbronbewuste gemeenskappe bevorder word. Hy gebruik die parodie van hernude stamvorming vir durende menslike bewoning van die aarde (Mollison, 1991:177-178). Strydom argumenteer ook dat dit min help om in ander opsigte (ekonomies, kultureel) te oorleef as die aarde deur die dwaasheid van menslike aktiwiteit onbewoonbaar word (Strydom 2009:14). In ‘n vorige studie het ek tot die gevolgtrekking gekom dat die plaaslike, bewuste en selfstandige gemeenskap ‘n uiters nuttige platform is om ekologiese herstel te loods (Boshoff, 2004:89).

Net soos by die bespreking van etnisiteit, word hierdie aspek as ‘n bestemming waartoe die gemeenskapsgebaseerde kurrikulum kan bydra gesien, en as ‘n grondslag waarvandaan oor die kurrikulum gedink word. Dit word egter bloot vermeld, aangesien dit nie die hoofsaak van die studie is nie.

2.5 Die gemeenskap van Hopetown in die Noord-Kaap

In hoofstuk 1 is aangedui dat die geografiese fokus van hierdie studie landelik is, in teenstelling met meeste navorsing wat in stedelike gebiede naby aan universiteite plaasvind. Dit fokus op die dorp Hopetown, munisipaliteit Tembelihle in die Noord-Kaap.

2.5.1 Kort geskiedenis van Hopetown

In 1850 verklaar sir Harry Smith die Oranjerivier as noordgrens van die Kaapkolonie. In 1851 word 19 plase in die huidige Hopetown-omgewing toegeken aan mense wat permanente bewoning daarvan kon bewys. Hierdie mense was lidmate van die NG Kerk in Colesberg (bykans 180 km of 20 uur te perd oos van Hopetown), maar stig in 1854 ‘n nuwe gemeente af, met sowat 70 lidmate. In 1858 word munisipale status aan die dorp toegeken. Volgens amptelike weergawe is die dorp

na 'n Kaapse amptenaar, majoor William Hope vernoem. In die omgewing word 'n meer romantiese oorsprong geglo. Daarvolgens het die weduwee Van Niekerk, oorspronklike bewoner van die plaas waarop die dorp gebou is, 'n silwer ankertjie as simbool van hoop om haar nek gedra. Die Khoi-plaaswerkers het navraag gedoen oor die betekenis daarvan, aangesien 'n anker aan hulle onbekend was. Hulle was so beïndruk dat een van hulle 'n anker van blik gevorm en op hout gemonteer het. Dit is bo die opstal se voordeur gehang. Die anker is opgeneem in die wapen van die dorp Hopetown, die NG gemeente in Hopetown, die Hoërskool Hopetown, en onlangs selfs die Tembelihle munisipaliteit wat Hopetown en Strydenburg insluit. Die eerste diamant in die Suid-Afrikaanse geskiedenis is op 'n plaas naby Hopetown gevind. Die daaropvolgende diamantstormloop se swaartepunt was gou die nuwe dorp Kimberley, 120 km noord van Hopetown. Hopetown se ekonomie het wel gebaat deur op die roete na Kimberley te wees, maar toe die spoorlyn sowat 8 km oos van die dorp gebou is, het dié voordele verdwyn (Abbot, 2004).

Aanvanklik is heelwat Engelse amptenare op Hopetown sowel as op plase in die omgewing gevestig, met name soos Abbot, Hill en Fincham (Abbot, 2004). Ek het self in die begraafplaas talle Engelse grafstene gesien waarvan die vanne steeds in Hopetown voorkom. Daar is selfs Joodse grafstene in die begraafplaas, maar die laaste een dateer uit die 1930's. Die huidige gebou van die Afrikaanse Protestantse Kerk is die eiendom van die Anglikaanse Kerk wat in onbruik geraak het. Tans is Hopetown egter deur en deur 'n Afrikaanse gemeenskap; ook die Storeys, Osbornes en Higgse is Afrikaans.

Die skool het in 1854 begin met "Heer Gert Steenkamp" wat kinders uit die Bybel en psalm- en gesangboek leer lees en skryf het. Sedert 1865 is sake op 'n meer formele grondslag geplaas. In lyn met regeringsbeleid was medium van onderrig uitsluitlik Engels. Dit is nie duidelik wanneer Afrikaans medium ingestel is nie, maar waarskynlik was dit in 1922-1923 toe Mnr Kerby gevra is om as hoof te bedank, en Mnr Nel aangestel is. In 1922 word die skool se status tot hoërskool

verhoog, wat beteken dat leerlinge voortaan daar sou kon matrikuleer. In 1928 word ‘n “armekoshuis” gestig vir ouers wat nie kon betaal nie, terwyl losies vir betalende ouers deur die NG Kerk voorsien is. Die twee het mettertyd saamgesmelt, maar dit is nie duidelik wanneer nie (Anoniem 2004).

Skaapboerdery het deur die dekades die kern van Hopetown se ekonomie gebly, totdat die Oranjerivierskema grootskaalse besproeiingsboerdery vanaf die 1980’s moontlik gemaak het. Sedertdien is dit die sentrum van ‘n welvarende landboustreek, met koring, mielies en lusern as vernaamste gewasse. Alle graanverbouing is onder spilpuntbesproeiing, en produksiestelsels is baie gesofistikeerd.

Hopetown se *township* – volgens die patroon van alle Suid-Afrikaanse dorpe, is Steynville. Die hoofsaaklik Bruin inwoners van Steynville voorsien die goedkoop arbeid wat eweneens deel van die Suid-Afrikaanse erfenis is. ‘n Gemeente van die NG Sendingkerk (tans VGK) is in 1922 gestig (Anoniem, 2009).

2.5.2 Demografie van Hopetown

Al die opgespoorde bronne oor die geskiedenis van Hopetown, verwys slegs na die Blanke gemeenskap. Tabel 2.1 wys egter duidelik dat dit slegs ‘n minderheid van die werklike inwonertal uitmaak.

Tabel 2.1: Demografie van Hopetown

	Swart	Kleurling	Indiër / Asiër	Wit
Bevolking	1771	10241	2718	1938

(Statistics SA Census 2001)

Hierdie tabel is vir die hele Tembelihle-distrik, wat ook die dorpe Strydenburg en Orania insluit. Dit gee ‘n idee wat die getalsverhouding in die omgewing is. ‘n Meer toegespitsde aanduiding kom uit die statistiese verslag van die Noord-Kaapse onderwysdepartement. Daarvolgens het die Oranje-Diamant Primêre skool 1314, die Vukasizwe Primary School 76 en die Hoërskool

Steynville 760 leerders. Hopetown Gekombineerde Skool het 310 leerders (Noord-Kaapse Onderwysdepartement, 2008:37). Oranje-Diamant is 'n Afrikaansmediumskool en Vukasizwe 'n Engelsmediumskool in Steynville. Saam voed hulle die Hoërskool Steynville. Die Gekombineerde skool Hopetown se naam is eintlik Hoërskool Hopetown, maar die departement noem dit gekombineerd, omdat dit grade 0 tot 12 omvat. Dit was voorheen 'n Blanke skool, en tans is ongeveer twee derdes van die leerders en die volle personeel Blank.

Uit tabelle 1.2, 1.3 en 1.4 blyk dat Blankes wat onderwysvlak, indiënsnemingstatus en inkomste betref, die beste daaraan toe is.

Tabel 2.2: Sensus 2001 per munisipaliteit, onderwysvlak en bevolkingsgroep (NC076: Tembelihle) (Alle persone 20 jaar en ouer)

	Swart	Kleurling	Indiër / Asiër	Wit
Geen skoling	323	1616	6	10
Laerskool (Deels)	337	1787	6	14
Volle Laerskool	96	543	0	14
Hoërskool (Deels)	227	1157	6	355
St 10 / Gr 12	68	351	0	540
Naskools	13	86	0	385

(Bron: Statistics SA Census 2001)

Tabel 2.3: Sensus 2001 per munisipaliteit, indiënsnemingstatus (amptelike definisie) en bevolkingsgroep (NC 076: Tembelihle) (Alle persone 15 – 65 jaar)

	Swart	Kleurling	Indiër/Asiër	Wit
In diens	494	2324	8	682
Werkloos	168	918		27
Ekonomies onaktief	489	3032	6	521

(Statistics SA Census 2001)

Tabel 2.4: Sensus 2001 per munisipaliteit, inkomstekategorie en bevolkingsgroep (NC 076: Tembelihle) (Alle werkende persone 15 – 65 jaar)

	Swart	Kleurling	Indiër / Asiër	Wit
Geen inkomste	3	39	0	20
R1 – R400	211	736	0	28
R401 – R800	153	874	3	30
R801 – R1 600	82	429	0	136
R1 601 – R3 200	29	142	6	162
R3 201 - R6 400	16	71	0	143
R6 401 – R12 800	0	28	3	63
R12 801 – R25 600	0	7	3	42
R25 601 – R51 200	0	0	3	16
R51 200 – R102 400	0	0	3	12
R102 401 – R204 800	0	0	3	18
R204 801 of meer	0	0	3	14

(Statistics SA Census 2001)

Dat dit nie vanself drasties gaan verander nie, is af te lei van die patroon waarvolgens leerders van een skooljaar na die volgende in die VOO-fase bevorder word.

Tabel 2.5: Bevorderings in die VOO-fase in Hoërskool Hopetown en Hoërskool Steynville

	Gr 10 leerders	Gr 11 leerders	Gr 12 leerders
Hoërskool Hopetown	30	25	20
Hoërskool Steynville	177	158	73

(Education Northern Cape A Statistical Report 2008)

As dit vergelyk word met tabel 1.2 (rakende werkloosheid in terme van onderwysvlak), is dit duidelik dat tans, in die Hopetown-omgewing, omtrent 100 leerders per jaar die skool verlaat met die kwalifikasies wat hulle die swakste vir 'n beroep voorberei (grade 10 en 11), en dan

nog om en by 70 met matriek, wie se beroepskanse eers verbeter as verdere studie dit opvolg.

Verdere gegewens is verkry met die vraelyste wat van graad 12 leerders in 2009 ontvang is. Daar moet op gelet word dat 14 uit 'n moontlike 22 leerders in Hopetown aan die studie deelgeneem het, en 10 uit 'n moontlike 68 leerders in Steynville. Personeel by beide skole het genoem dat die meer pligsgetroue leerders aan die ondersoek deelgeneem het. Die getalle kan dus nie na die hele gemeenskap geëkstrapoleer word nie, maar dit is wel nuttig om die verskillende lewensuitkyke van leerders aan die twee skole te vergelyk. Resultate word aangedui in tabelle 2.6, 2.7, 2.8, 2.9, en 2.10:

Tabel 2.6: Aantal matriekleerders van verskillende ouderdomme

	17	18	19	20 en ouer
Hopetown	2	12	0	0
Steynville	1	2	3	3

Tabel 2.7: Wiskunde en Wiskundige Geletterdheid per skool

	Wiskunde	Wiskundige Geletterdheid
Hopetown	8	6
Steynville	2	7

Tabel 2.8: Redes om matriek te voltooi, per skool (Meer as 100% reaksies moontlik)

	Beroeps-voordele	Verdere studie	Nuttige kennis	Algemene sukses/Rolmodel vir ander/Betree volwasse lewe / Mylpaal
Hopetown	8	8	7	13
Steynville	8	5	2	7

Tabel 2.9: Behoeft om as volwassene in Hopetown tel vestig / nie te vestig nie. (Meer as 100% reaksies moontlik)

	Ja, sosiale redes	Ja, loopbaanredes	Nee, sosiale redes	Nee, loopbaanredes
Hopetown	6	0	5	6
Steynville	4	0	6	4

Tabel 2.10: Aantal leerders wat in eie diens wil staan, of liewer salaris wil verdien, met motivering

	Eie diens – wil eie baas wees	Eie diens – beter verdienste	Salaris – minder risiko
Hopetown	7	3 (2 weens beide motiverings)	6
Steynville	3	0	6

Uit bostaande tabelle blyk dat dit in Steynville meer aanvaarbaar is om skool in meer as die minimum aantal jare te voltooi. Die belang van Wiskunde teenoor Wiskundige Geletterdheid is hoër in Hopetown as in Steynville. Dit hou moontlik verband met die vooruitsig op verdere studie waarvoor Wiskunde 'n vereiste mag wees. Tabel 2.8 is gegrond op 'n oop vraag, om soveel as moontlik redes te noem waarom dit nuttig is om matriek te voltooi. Die kategorieë is geskep toe die reaksies ontleed is. Hoewel eweveel leerders beroepsvoordele aangedui het, is dit minder as 60% van Hopetown se respondente, maar 80% van Steynville s'n. Die persentasie wat voordele in terme van verdere studie sien, is ongeveer gelyk, sowel as die wat dit as 'n belangrike mylpaal in hulle lewens sien. Baie belangrik is dat die nut van leerinhoud vir leerders nie opvallend is nie. Waar 50% van Hopetown se reaksies dit aangedui het, het slegs 20% van Steynville se leerders dit aangedui. Dit bevestig die literatuurbevindings uit die Verenigde Koninkryk, dat leerders nie vind dat skoolwerk baie aktueel tot hulle lewens is nie (Meighan en Harber, 2007:20).

Tabel 2.9 is ook 'n kategorisering van 'n oop vraag wat aan leerders gestel is, naamlik of hulle as volwassenes in Hopetown wil vestig, en waarom/waarom nie. Geen leerder het aangedui dat hulle om

loopbaanredes sal terugkeer nie, hoewel 'n verrassende byna 50% in albei skole om sosiale redes in Hopetown wil bly. Dit weerspreek 'n persepsie wat mens in die handel en wandel vind, dat landelike kinders nie kan wag om die klein dorpie se stof van hulle voete af te skud nie. Dit is 'n goeie basis waarop die gemeenskap by kurrikulum betrek kan word met die oog op indiensneembaarheid.

Laastens is dit opvallend dat byna 60% Hopetown-deelnemers verkies om in eie diens te staan, teenoor 30% van Steynville. Geen Steynville-deelnemer beskou eie diens as 'n goeie keuse in terme van inkomste nie. Dit weerspieël waarskynlik die werklikheid van Steynville-besighede wat hoofsaaklik mikro-ondernemings is (kyk 2.5.3), en dat salaristrekkers waarskynlik meer verdien as dié eenaars.

Uit hierdie deel van die ondersoek is dit duidelik dat die werklikheid wat leerders in Hopetown en Steynville in die gesig staar, wyd van mekaar verskil. In hoofstuk 6, waar die bevindings van die ondersoek in kurrikulumterme ontleed word, sal weer op hierdie onderwerp teruggekom word.

Ek is 'n buitestaander van Hopetown, aangesien my tuisdorp, Orania, 40 km vanaf Hopetown is, en ek in 1993 eers na Orania toe getrek het. Tog kom ek gereeld daar vir besigheid, en my oudste seun het aan die Hoërskool Hopetown gematrikuleer. Ek woon gereeld sportbyeenkomste by, en het sosiale bande in die dorp. In vergelyking met families wat letterlik sedert die dorp se stigting in die omgewing bly is ek 'n nuweling, maar die paar jaar gee 'n mens darem kans om enigsins waarnemings te maak.

Ek kry die indruk dat Hopetowners hulle omgewing so gewoon is, dat hulle nie die uitsonderlikheid daarvan raaksien nie. Hopetown het grootliks gebaat by die ontwikkeling van die Oranjerivier besproeiingskema, en is die hoofdorp vir 'n besproeiingstrook van omtrent 120 km. Dit is op die N12-roete geleë, wat reisigers van Johannesburg na Kaapstad oor Kimberley neem. Dit lê ook binne 10 km van die noord-suid spoorlyn, met die goed ontwikkelde

Oranjerivierstasie. Boonop is van die bekendste slagvelde uit die Tweede Vryheidsoorlog (Magersfontein, Modderrivier, Paardeberg en enkele ander) binne gerieflike bereik van Hopetown. Oranjerivierstasie was tydens dieselfde oorlog die groot saamtrepunt vir Britse magte voor hulle Kimberley aangeval het, en het ook 'n konsentrasiekamp gehuisves. 'n Stewige klipblokhuis, wat die spoorlyn moes bewaak, staan weggesteek agter die stasie. Dit is onlangs tot Erfenisterrein verklaar. Kort buite die dorp is 'n indrukwekkende wabrug op die eertydse roete na Kimberley, wat tydens die oorlog vernietig is. Die wrakysters lê steeds oor die rivierbedding gestrooi. Die eerste diamant in Suid-Afrika is in die omgewing gevind, en daar is 'n bestaande venster met krapmerke, na bewering van die eerste diamant. Boonop kan die nuwe Mokala Nasionale Park in minder as 'n uur bereik word. Oorkant die dokters se spreekkamers is 'n gebou wat in 1909 met fondse van die Carnegie-stigting gebou is, met die jaartal en borg wat op die gewel pryk. Dit het vir jare die biblioteek gehuisves, maar staan nou leeg, met sinkbedekte vensters. Daar is twee strate met outentieke karoo argitektuur uit die negentiende eeu, wat verbasend min verbou en verbreek is. Dit is egter die mees verwaarloosde deel van die dorp, en die huise is in verskillende stadia van verval. Die skool het 'n sierlike gewel met die datum 1913 en 'n mooi hoeksteen by die ingang (Wiid, 2009:56-59).

Tog is dit asof Hopetowners nie dink hulle dorp is mooi nie. Die enigste ou geboue wat lyk of hulle eienaars daarop trots is, is die skool se hoofgebou, die ou Anglikaanse kerkie wat tans die APK huisves, en die gebou van Noord-Kaap Landboudienste in die hoofstraat. Eerste Nasionale Bank en Standard Bank het ook die fasades van die pragtige geboue waarin hulle gehuisves word, behou. Weens die gunstige ligging is daar verskeie gastehuse, maar almal is aan die buiterand van die dorp in moderne geboue. Die tradisionele Radnor Hotel in die hoofstraat is onlangs ontruim. Nuwe besigheidsgeboue is selde iets anders as langwerpige staalstrukture wat toegebou word. Die ou NG Kerk is in die 1970's gesloop, en met 'n moderne gebou vervang.

Onder die meer welvarende boere is dit betreklik algemene praktyk om hulle kinders na skole in Kimberley en Bloemfontein te stuur.

2.5.3 Ekonomie van Hopetown

Die ekonomie van Hopetown word deur landbou en dienste aan die landbou oorheers. Besproeiingsboerdery beslaan tienduisende hektaar langs die Oranjerivier, en intensiewe akkerbou word beoefen (Wiid, 2009:44-45). Met vee word steeds in die Karooveld ekstensief, maar op groot skaal geboer (Wiid, 2009:47). Die grootste nie-boerdery besighede is die voormalige koöperasies, tans landboumaatskappye, OVK en GWK. OVK, met sy hoofkantoor in Ladybrand, het die voormalige Vleiskoöperasie, wat later die Hopetown Koöperasie en nog later die Karoo-Oranje Landboukoöperasie geword het, uitgekoop. Hopetown is tans 'n streekskantoor van OVK (Wiid, 2009:38). GWK se hoofkantoor is in die buurdorp, Douglas, met 'n handelstak in Hopetown (Wiid, 2009:46). In nywerheidsterme is daar 'n abbatoir wat 7000 stuks kleinvee per maand slag (Wiid, 2009:47), en 'n internasionale bemarker van springmielies, wat tot 10 000 ton per jaar hanteer (Wiid, 2009:50). Hierdie twee ondernemings gee 'n aanduiding van die moontlikhede wat 'n landbou-ekonomie bied.

Hoewel die eerste diamant naby Hopetown ontdek is, en daar in die eerste helfte van die twintigste eeu noemenswaardige delwery in die distrik voorgekom het, speel dit tans nie 'n belangrike rol in die plaaslike ekonomie nie (Wiid, 2009:30-31).

In Januarie 2010 is 'n fisiese opname van die dorpseconomie gemaak – kyk aanhangsel 3. Daar was altesaam 110 besighede en instansies (kerke ingesluit) wat hulleself met uithangborde bekendstel. Daarvan is 90 in Hopetown self, en 20 in die oorwegend Bruin woonbuurt, Steynville. Hierdie besighede is nie almal ewe formeel nie. In Steynville doen 9 van die besighede sake deur 'n kamervenster of informele struktuur op die werf. Buiten gastehuse wat mik op reisigers op die N12-hoofroete, is al die besighede in beide woonbuurte primêr op die plaaslike mark gerig. Sels werkswinkels in die

industriële gebied, lewer slegs dienste aan die omliggende boeregemeenskap. Die abattoir en springmieliebemarkers is albei buite die dorp op naburige plase. Sekere boere in die distrik is wel innoverende bemarkers, maar landbou van die distrik produseer byna uitsluitlik kommoditeite, wat elders verwerk word.

Die aard van boerdery in dié omgewing, maak dat daar bitter min kleinskaalse boere (*peasants*) is. Die karoo is periodiek aan ernstige droogtes onderhewig, en ekstensiewe veeplase moet groot wees om daarvoor voorsiening te maak. Besproeiing eis buitengewone kapitaal- en bestuursvermoëns. Die meeste plase is familie-ondernemings, met 'n klein personeel op elke plaas. Die sitkamerboer is onbekend, want sake loop maklik skeef, met ernstige gevolge. Hoewel boere oor die algemeen welvarend is, is hulle reserwe teen rampe nie groot nie. Soos elders in Suid-Afrika, het plaaswerkers op groot skaal dorp toe getrek (kyk onderhoude), en produksiestelsels meer kapitaalintensief gedwing. 'n Betreklik hoë kennis en/of vaardigheidsvlak word van werkers vereis, om wetlik voorgeskrewe lone te regverdig.

Sosiaal is die gevolg dat daar 'n betreklik welvarende klas grondeienaars is, 'n verspreide, stabiele werksmag op plase, 'n middelklas in die dorp wat dienste en handel bedryf, 'n werksmag wat handewerk beoefen, en 'n groot aantal werkloos of ekonomies onaktiewes. As die plaaslike ekonomie hierdie mense wil akkommodeer, sal daar 'n definitiewe uitbreiding moet wees. Moontlikhede is die lewering van dienste aan die landbou- en owerheidsektor wat tans van buite die distrik gedoen word, die uitbreiding van plaaslike verwerking en vervaardiging, en die benutting van die omgewing se gunstige toerismeligging.

2.6 Die gemeenskap en kurrikulum

In hoofstuk 4 word die verskillende vlakke van kurrikulum bespreek (paragraaf 4.3.2). Volgens Carl (2002:88) is die skool die mikro-vlak van kurrikulum, maar Van den Akker (2003:2) beskou die skool as meso-vlak en die klaskamer as mikrovlak. In paragraaf 4.4.3 word die

formele -, informele -, verskuilde – en weggelate kurrikulum aangedui as die verskillende aspekte daarvan.

Die formele kurrikulum is die enigste waarop die gemeenskap nie ‘n bepalende invloed kan hê nie; dit is die voorgeskrewe leerinhoud, soos in vakverklarings en handboeke vervat.

Die informele kurrikulum (paragraaf 4.4.3.1) is dit wat bewustelik deel van die skoolgebaseerde leerervaring is, maar nie voorgeskryf word nie. Dit sluit sake soos klasdisipline, die belang van huiswerkopdragte en aanvaarbare interpersoonlike gedrag in, en word primêr op die gemeenskapsvlak gekonstrueer.

Ooreenkomstig hiermee is die verskuilde kurrikulum, of dit wat wel aangeleer, maar verswyg word (paragraaf 4.4.3.3). Die sielkundige effek daarvan om slegs een van ‘n massa te wees, om uniform te dra, op klokke te reageer, slegs te praat as jy gevra word, tel hieronder. Dit is nie net vir leerders verskuild nie, maar dikwels ook vir onderwysers, wat dit bloot as die werklikheid aanvaar. Ook dit kan deur die gemeenskap aangepas word.

Die weggelate kurrikulum (paragraaf 4.4.3.4) is onderwerpe wat nooit deur die kurrikulum aangeraak word nie. Beroepsverwante vaardighede tel hieronder. Die gemeenskap kan dit ook beïnvloed.

Om telkens die konjunktief (die gemeenskap kan) te gebruik, skep die indruk dat dit hipotetiese moontlikhede is. Hier word egter gestel dat dit werklik die geval is; dat die manier waarop die informele -, verskuilde – en weggelate kurrikula funksioneer, die gemeenskap se waardes en verwagtings weerspieël. Van der Rheede se opmerkings bo (paragraaf 2.4.1) konstateer dit.

In Suid-Afrika beskik die skoolbeheerliggaam (SBL) oor aansienlike mag en verantwoordelikheid (paragraaf 4.4.5.2). Dit is egter moontlik dat hulle daardie mag en verantwoordelikheid nie in terme van kurrikulum oorweeg nie, en dus minder invloed daarop uitoefen, as wat moontlik is.

Die klous “gemeenskap as kurrikulumagent,” beskryf dus ‘n funksionerende werklikheid, nie ‘n wens nie. Maar tegelyk beskryf dit ‘n grootliks onbewuste werklikheid, wat deure vir die gemeenskap kan open, as hulle daarvan bewus word. Waar die oorwig van leerders die beroepswêreld met matriek as hoogste kwalifikasie betree, kan die gemeenskap, deur die SBL, ingryp. Indiensneembaarheid, en gevolglik kennis en vaardighede wat met die beroepswêreld verband hou, kan tot sentrale doelwit verhef word.

2.7 Samevatting

Globalisering in die huidige gedaante, is ‘n proses van versnellende handel en verkeer, aangedryf deur inligtingstechnologie. Terwyl dit ‘n wêreldwye elite bevoordeel, benadeel dit landelike en stedelik-industriële gemeenskappe.

‘n Gemeenskap is ‘n samelewingsverband wat gemeenskaplike belange, met geografiese – en kulturele aspekte, impliseer. Waar globalisering (of ander faktore) party lede agterlaat, kan ‘n funksionele gemeenskap veel doen om die negatiewe effek te neutraliseer, of selfs uit te skakel. Daarvoor moet die elite hulle lot by die hele gemeenskap inwerp. Etnisiteit en ekologie word as belangrike aspekte van gemeenskapwees genoem, maar is nie ‘n sentrale deel van die studie nie.

Stoflike gebrek én oormaat kan gemeenskapsfunksionaliteit ondermyn. Welvarendes kan so veilig in hulle individuele welvaart voel, dat gemeenskapsaksies vir hulle geen sin maak nie. Waar absolute armoede heers, is mense vyandig teenoor diegene wie se welvaart toeneem – al is die toename hoe beskeie in die elite se terme. Die vrees en vyandigheid wat spruit uit stoflike oormaat en gebrek, is faktore wat disfunksionaliteit bevorder, en die potensiaal tot vordering ondermyn.

Hopetown word beskryf as konkrete konteks waarbinne hierdie studie geplaas is. Dit is van die oudste dorpe in die Noord-Kaapprovinsie, gestig in 1854. Dit het deurentyd ‘n landbou ekonomie behou, wat uit ekstensiewe boerdery op karooveld, en later intensiewe besproeiing

langs die Oranjerivier bestaan. Mynbou het by tye 'n klein rol in die ekonomie gespeel. Dit lê op die pad- en spoorroete van Gauteng na Kaapstad.

Die bevolkingstruktuur lyk soos dié van meeste plattelandse dorpe in die Noord-Kaap. Die distrik het 'n Blanke bevolking van ongeveer 2 000, 'n Swart bevolking van ongeveer 2 000 en 'n Bruin bevolking van ongeveer 10 000. Welvaart en geleerdheid kom hoofsaaklik in die klein Blanke bevolking voor, hoewel armoede onder Blankes en welvaart onder Bruin- en Swartmense voorkom.

Landbou-ondernemers is welvarend, maar nie uitermatig so nie. Klein industriële en handelsaktiwiteit is op die plaaslike mark gerig, met slegs enkele ondernemings wat kommoditeite verwerk. Verhoogde kundigheid en vaardigheid behoort meer verwerking, en ontwikkeling in die gasvryheidsbedryf, moontlik te maak. Daarvoor is ondernemerskap tans nog 'n ontbrekende voorwaarde.

Die gemeenskap van Hopetown beskik oor twee funksionele hoërskole waar akademiese sukses die norm is. Werkloosheid is nietemin baie hoog, veral by studente uit een van die twee skole. Sosio-ekonomiese faktore speel waarskynlik 'n groot rol hierin, met armer skoolverlaters wat nóg die geleentheid tot verdere studie, nóg familie-ondernemings het waar hulle geakkommodeer kan word. Die minder welvarende skool lê ironies genoeg minder klem op beroepsgerigte vakke, as die meer welvarende skool.

Die aanwesigheid van verskeie werksinkels, gastehuse, twee voormalige koöperasies en selfs 2 privaat opleidingsinstansie dui op 'n gemeenskap met wye beroepskennis en -vaardighede. Dit is egter heeltemal losstaande van die skoolkurrikulum, en die kans om skoolverlaters daardeur meer indiensneembaar te maak, gaan verby. Die kerndoel van hierdie studie is om by te dra om dié kloof te oorbrug. Dit word in hoofstukke 6 en 7 verder behandel.

Die gemeenskap is reeds in werklikheid ‘n kurrikulumagent, maar kan, deur bewustelik van hierdie mag gebruik te maak, ‘n groot verskil aan leerders se beroepsgereedheid maak.

In hierdie hoofstuk is die gemeenskap, as deel van die “bril” waardeur die probleem van werklose matrikulante beskou word, uiteengesit. In die volgende hoofstuk word filosofiese grondslae van skool bespreek; die teorie wat opvoedkundige teorie onderlê.